

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za germanistiku
Odsjek za kroatistiku

Ana Rihtarić

GRADIŠĆANSKOHRVATSKI JEZIK U MEDIJIMA

DIPLOMSKI RAD

19 ECTS-a

Mentorice: dr. sc. Aleksandra Ščukanec
dr. sc. Mira Menac-Mihalić

Zagreb, lipanj 2016.

Prvi koraci standardizacije gradišćanskohrvatskoga jezika su načinjeni Rječnikom i Gramatikom. Danas bi se rječnička baza morala proširiti i modernizirati. Ipak se u izgradnju leksika ne investira. U Znanstvenom institutu Jezična komisija nije aktivna. Nijedno gradišćanskohrvatsko društvo se ne bavi intralingualnim pitanjima. Društva samo okolišaju oko izvanjezične problematike. U međuvremenu jezik stagnira. Jezične lakune, a i praznine, u leksikonu su uobičajene. Zato su u komunikacijskoj situaciji govornici prisiljeni da koriste niške izraze, kad se ne mogu riješiti hrvatske riječi. Gradišćanskohrvatske terminologije se ne sastavljaju. Zvečega se ni gradišćanskohrvatski govornici, a ni mediji ne drže normov, koje su fiksirane u Gramatici. Naravno bi jezične propise iz Gramatike morali podučavati učitelji. Oni bi bili čuvari jezične kulture, ali mnogi se nisu (na)učili te norme. Obično mediji pridonašaju stabiliziranju i učvršćivanju jezika i njegovih normov. Gradišćanskohrvatske publikacije su pune jezičnih manov. Država, koja bi morala organizirati top-down kampanje i centralno naredjivati kultiviranje jezika, prakticira laissez-fair stil, prema geslu „neka govori kako kanu“ i „neka imaju slobodu“ i „gdo ne kani, ne treba, a još manje pravilno govoriti jezik“. U sociolinguistici znamo, da je laissez-faire politika najčemernija vrst manjinske politike, a inicira proces raspada. (Agnjica Csenar-Schuster, Hrvatske novine, 25. 11. 2015.)

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Kulturne institucije i mediji u Gradišću	2
2.1. Razdoblje od 1910. do 1921.....	2
2.2. Razdoblje od 1921. do 1942.....	2
2.3. Razdoblje od 1942. do danas.....	3
3. Dijalektološka analiza	5
3.1. Opće značajke	5
3.2. Fonološka analiza.....	6
3.2.1. Vokalizam	6
3.2.1.1. Refleks poluvokala.....	6
3.2.1.2. Refleks jata.....	7
3.2.1.3. Refleks prednjeg nazala.....	10
3.2.1.4. Refleks stražnjeg nazala	10
3.2.1.5. Refleks slogotvornog l	11
3.2.1.6. Refleks slogotvornog r	11
3.2.2. Konsonantizam.....	12
3.2.2.1. Palatalne afrikate	12
3.2.2.2. Skupovi <i>čr-</i> i <i>čř-</i>	13
3.2.2.3. Skupovi <i>-jt-</i> , <i>-jd-</i>	14
3.2.2.4. Šćakavizam.....	14
3.2.2.5. Rotacizam.....	15
3.2.2.6. Neprovođenje sibilizacije.....	16
3.3. Morfološka analiza.....	17
3.3.1. Imenice	17
3.3.2. Pridjevi	28
3.3.3. Zamjenice	31
3.3.4. Brojevi.....	36
3.3.5. Glagoli	44
3.4. Sintaktička analiza.....	46
4. Utjecaj njemačkog jezika na leksičkoj razini	47
4.1. Fonološka adaptacija	47
4.2. Morfosintaktička adaptacija	53

4.2.1. Izravne posuđenice	53
4.2.1.1. Neadaptirane posuđenice.....	53
4.2.1.2. Adaptirane posuđenice	54
4.2.2. Neizravne posuđenice	60
4.2.3. Prevedenice	62
4.2.3.1. Doslovne prevedenice	62
4.2.3.2. Djelomične prevedenice	68
4.2.3.3. Poluprevedenice	69
4.2.4. Ekvivalentne objasnidbenice.....	70
4.3. Prebacivanje koda	72
5. Utjecaj njemačkog jezika na sintaktičkoj razini.....	73
5.1. Ekstenzivna upotreba zareza	73
5.2. <i>Ali</i> kao veznik i čestica.....	74
5.3. Sintaktički kalkovi.....	75
5.4. Particip u službi atributa.....	76
5.5. Upotreba pasiva.....	77
5.6. Rekcija glagola.....	78
6. Utjecaj hrvatskog standardnog jezika.....	79
7. Utjecaj engleskog jezika.....	81
8. Zaključak.....	83
Sažetak	85
Summary	86
Rječnik	87
Literatura	93
Korpus	96

1. Uvod

Gradišćanskohrvatskim jezikom danas govori manje od 20.000 gradišćanskih Hrvata, a jezik se nalazi i na UNESCO-voj listi ugroženih jezika (usp. Ščukanec 2011: 15). Njime se služe potomci doseljenika iz Hrvatske i današnje sjeverozapadne Bosne koji su krajem 15. i početkom 16. stoljeća u bijegu pred Turcima naselili područje tadašnje zapadne Ugarske (usp. Kinda-Berlaković 2011: 377). Od sredine sedamdesetih godina 20. stoljeća započinje normiranje i standardizacija gradišćanskohrvatskog jezika, a 1987. godine austrijski Ustavni sud priznaje gradišćanskohrvatski kao drugi službeni jezik u Gradišću. U međuvremenu su izdani rječnik, pravopis i gramatika gradišćanskohrvatskog jezika te se gradišćanskohrvatski počinje sve više koristiti i u medijima.

Ovim je radom istražen gradišćanskohrvatski jezik u medijima na temelju korpusa koji čine prilozi iz emisije *Dobar dan Hrvati*, članci iz časopisa *Novi glas* te članci s internetskog portala tjednika *Hrvatske novine*. Prvi dio rada bavi se analizom gradišćanskohrvatskog jezika iz perspektive hrvatske dijalektologije. Analizirane su fonološka, morfološka i sintaktička razina te navedeni odgovarajući primjeri iz spomenutog korpusa. Drugi dio rada bavi se analizom gradišćanskohrvatskog jezika iz perspektive dodirnog jezikoslovlja, tj. njemačko-hrvatskih jezičnih dodira. Uz razine adaptacije posuđenica iz njemačkog jezika, predmet je istraživanja i utjecaj njemačkog jezika na sintaktičkoj te leksičkoj razini, u sklopu čega su posuđenice klasificirane prema vrsti morfosintaktičke prilagodbe te su navedeni odgovarajući primjeri iz korpusa. Završni dio rada bavi se utjecajem hrvatskog standardnog jezika na medijski diskurs te upotrebom anglizama. Na samom kraju rada nalazi se gradišćanskohrvatsko-hrvatsko-njemački rječnik manje poznatih gradišćanskohrvatskih izraza korištenih u radu.

2. Kulturne institucije i mediji u Gradišću

U ovom će poglavlju ukratko biti predstavljena povijest gradišćanskohrvatskih novina, časopisa i kulturnih institucija.

2.1. Razdoblje od 1910. do 1921.

Kao prijelomnu godinu u formiranju kulture gradišćanskih Hrvata mogli bismo odrediti 1910. Te godine Mate Meršić Miloradić pokreće prve novine u Gradišću pod nazivom *Naše novine*. Pojava ovih novina predstavlja „stvarni međaš u povijesnom kontinuitetu, razvoju književnosti i jezika, formiranju nacionalne svijesti kao osjećaja pripadnosti hrvatskom nacionalnom biću“ (Valentić 1973: 16). Od tada pisana riječ postaje „sredstvom borbe i za političko priznavanje Gradišćanskih Hrvata kao nacionalne manjine na tuđem etničkom i državnom prostoru“ (ibid.: 17) te se svjesno počinje formirati nacionalna zajednica koju danas nazivamo gradišćanskim Hrvatima.

2.2. Razdoblje od 1921. do 1942.

Godinu 1921. možemo označiti kao početak nove etape u razvoju gradišćanskih Hrvata. Tada naime dolazi do razgraničenja između Austrije i Mađarske te se Hrvati iz dotadašnje zapadne Ugarske razdvajaju na gradišćanske Hrvate u Mađarskoj i Austriji. Budući da Austrija plebiscitom nije uspjela dobiti dotadašnji glavni grad zapadne Ugarske Šopron, aktualnim je postalo pitanje izbora novog glavnog grada te je naposljetku 30. travnja 1925. glavnim gradom Gradišća proglašen Eisenstadt, tj. Željezno. Godine 1922. Mate Meršić stariji u Beču pokreće *Kršćanske Hrvatske Novine*, prve hrvatske novine u Austriji i prve stranačke novine, koje su trebale preuzeti ulogu glasila Kršćanske socijalne stranke te su porazom stranke na izborima prestale izlaziti nakon četiri objavljena broja. Već 1923. godine grupa mladih intelektualaca predvođena Lovrom Karallom, Rudolfom Klaudusom i Matom Feržinom pokreće *Hrvatske Novine, glasnik Gradišćanskih Hrvata*. U svojem su programu ove novine sadržavale četiri točke: „1. Novine se neće pridružiti niti jednoj austrijskoj političkoj stranci, nego će kao samostalni list služiti cijelom hrvatskom narodu; 2. djelovat će na jačanje i širenje narodne svijesti; 3. informirat će svoj narod o najvažnijim događajima u

Gradišću, Austriji i izvan Austrije; 4. ukazivat će na gospodarske prilike i poticati privredni razvoj“ (Valentić 1973: 22). No unatoč tome što je naglašeno da neće biti stranačko glasilo, *Hrvatske Novine* postale su organom novoosnovane Samostalne Hrvatske Stranke, zbog čega dolazi do sukoba u širem uredništvu te jedan član napušta redakciju. S tim se sukobom vjerojatno može povezati pojava još jednih novina na hrvatskom jeziku. U svibnju 1923. počinje izlaziti *Naš glas*, isključivo u ulozi političkog glasila Socijaldemokratske stranke. *Hrvatske Novine* imale su značajnu ulogu u razvoju Gradišća. U tadašnje su doba bile „najraširenije novine u Gradišću, a po unutrašnjoj strukturi (rubrike), formatu i kvaliteti napisa nisu zaostajale za njemačkim novinama“ (Valentić 1973: 23). Najvažnija im je komponenta ipak bila doprinos „širenju i jačanju hrvatske narodne svijesti Gradišćanskih Hrvata“ (ibid.). Dok su *Hrvatske Novine* poticale hrvatsku narodnu svijest, *Naš glas* je „borce za hrvatsku kulturu, jezik, narodne običaje i, dakako, manjinska prava proglašavao izdajnicima Austrije“ (Valentić 1973: 25). U skladu s tim stavom, *Naš glas* oštro osuđuje osnivanje i program Hrvatskog kulturnog društva (HKD-a) 1929. godine, čije su glavne zadaće bile „kulturno osvješćivanje hrvatskih seljaka kroz distribuciju kalendara, knjiga i novina“ (Vranješ-Šoljan 2005: 122). Novine *Naš glas* prestaju izlaziti 1934. godine, a *Hrvatske Novine* 1942.

2.3. Razdoblje od 1942. do danas

U ratnim godinama dolazi do stagnacije u medijskim i kulturnim djelatnostima, što je najbolje vidljivo na primjeru *Hrvatskih Novina* koje su zbog nepovoljnih političkih prilika 1938. „sve više gubile ton nacionalne angažiranosti, da bi konačno prestale izlaziti početkom 1942“ (Vranješ 1976: 412). Po završetku rata „hrvatsko svećenstvo Gradišća dalo je prvi poticaj u procesu ponovnog oživljavanja kulturnih društava, hrvatske štampe i drugih okupljanja Gradišćanskih Hrvata u jednu jezičnu, kulturnu i nacionalno svjesnu zajednicu“ (Valentić 1973: 35). Pa tako 1946. počinju izlaziti novine *Crikveni glasnik Gradišća*, s podnaslovom *Pobožni list apoštolske administrature za hrvatski narod Gradišća*, koje je pokrenuo župnik Stefan Horvat, a 1947. godine Rudolf Klaudus pokreće svoje novine *Naše selo*. Međutim, godinu 1947. obilježilo je osnivanje Hrvatskog nakladnog društva koje je u „promijenjenim političkim uvjetima trebalo preuzeti tiskanje novina na hrvatskom jeziku te time popuniti prazninu nastalu prestankom izlaženja *Hrvatskih Novina*“ (Vranješ-Šoljan 2005: 144–145). Društvo 31. svibnja 1947. pokreće *Naš tajednik*, s podnaslovom *Neodvisni glasnik*

Gradišćanskih Hrvatov. Godine 1960. Hrvatsko nakladno društvo preimenovano je u Hrvatsko štamparsko društvo, a *Naš tajednik* u *Hrvatske novine* koje izlaze i danas. Hrvatsko štamparsko društvo, uz *Hrvatske novine*, u današnje doba izdaje i kalendar *Gradišće*, beletristiku te druge knjige na hrvatskom jeziku. Ciljevi društva su: djelovanje u svim medijskim sektorima na hrvatskom jeziku, širenje i njegovanje hrvatske kulture, širenje gradišćanskohrvatskoga normiranoga jezika i postupno približavanje hrvatskom standardu te povećanje broja suradnika i čitatelja tjednika *Hrvatske novine*.¹

U ovom je razdoblju osnovan i Hrvatski akademski klub (HAK). Klub je osnovan 1948. godine. Uz brojne druge aktivnosti, HAK 1957. godine pokreće časopis *Glas*, s podnaslovom *Časopis za kulturu i politiku*. Od 1963. do 1969. dolazi do stagnacije u radu HAK-a, pa tako i do prekida u objavljivanju časopisa. Nova generacija gradišćanskohrvatskih studenata u Beču 1969. godine pokreće časopis *Novi glas*, s podnaslovom *Magazin HAK-a*, koji izlazi do danas.

Godine 1989. s emitiranjem počinje *Dobar dan Hrvati*, prva redovita emisija u Gradišću na gradišćanskohrvatskom jeziku. Emisija *Dobar dan Hrvati* emitira se nedjeljom od 13:30 do 14:00 sati na ORF-u Gradišće.²

¹ Usp. <http://hrvatskenovine.at/o-nama> (25. veljače 2016.)

² Usp. <http://volksgruppenv1.orf.at/hrvati/visti/stories/98453.html> (25. veljače 2016.)

3. Dijalektološka analiza

Ovo se poglavlje bavi dijalektološkom analizom korpusa. Uz opis općih značajki, korpus će biti analiziran na fonološkoj, morfološkoj te sintaktičkoj razini.

3.1. Opće značajke

Jedan od najvažnijih kriterija za određivanje nekog govora kao čakavskog je postojanje zamjenice *ča* u tom govoru jer se zamjenica *ča* ne pojavljuje u sustavima ostalih hrvatskih narječja. U Gradišću su zastupljena sva tri hrvatska narječja, no u gradišćansko-hrvatskom jeziku u medijima, koji je tema ovog rada, prevladava zamjenica *ča*, te ga stoga određujemo čakavskim.

Uz zamjenicu *ča* u čistom obliku, u korpusu su pronađene potvrde i za kombinaciju s prijedlozima: *zač*, *nač*, *vač*.

ča

Piramida zdrave hrane je plan, ki nam veli, **ča** bi tribali jisti svaki, da bi se zdravo hranili. (Hrvatske novine, 28. 3. 2014.)

zač

Jezična politika države do dana današnjega nije bila eficijentna, nego totalno kriva. **Zač**? Ljudi već ne komuniciraju na gradišćansko-hrvatskom jeziku. (Hrvatske novine, 22. 5. 2015.)

nač

Iako su ulja i masti potribni u zdravoj hrani, ih većina ljudi konzumira procesuiranom hranom, **nač** moramo paziti. (Hrvatske novine, 28. 3. 2014.)

vač

Samo, on tada nije znao **vač** se je upustio, a oni ki su ga bili nagovorili su ga u kratkom času ostavili na cidilu. (Hrvatske novine, 1. 4. 2010.)

3.2. Fonološka analiza

Glasove srednjočakavskog dijalekta, kojem pripada i veći dio Gradišća, opisao je Josip Lisac u istoimenom prilogu. Neke su od fonoloških značajki gradišćanskohrvatskog koje Lisac (2002: 79–90) navodi potvrđene u potpunosti, dok su neke potvrđene tek djelomično ili primjeri za njih uopće nisu pronađeni u korpusu.

3.2.1. Vokalizam

Samoglasni inventar gradišćanskohrvatskog jezika čine samoglasnici /i, ī, e, ē, a, ā, o, ō, u, ū/, dvoglasnik /ie/ te sonant /r, r̄/ (usp. Benčić i dr. 2003: 40). Kako bi se stekao uvid u porijeklo današnjih samoglasnika, važno je osvrnuti se na razvoj poluglasa i jata, razvoj prednjeg i stražnjeg nazala te slogotvornog *l* i *r*. Proučivši reflekse polaznih glasova, možemo zaključiti da su današnji gradišćanskohrvatski samoglasnici nastali na sljedeći način: /a/ < /a/, /ə/; /e/ < /e/, /ẽ/; /i/ < /i/, /ě/; /o/ < /o/; /u/ < /u/, /õ/, /l/; /ie/ < /ě/.

3.2.1.1. Refleks poluvokala

Poluvokali su u gradišćanskohrvatskom dali *a*, što je vidljivo iz sljedećih primjera:

- prasl. i stsl. дѣнь > dan

Dobar **dan**, Hrvatice i Hrvati. (DDH, 22. 2. 2015.)

- prasl. *дѣньсь > danas

Još **danas** igra on na orgulja ki je sam gradio za svoj ispit za meštra graditelja i popravljača orguljov. (DDH, 22. 2. 2015.)

Jaka vokalnost

Čakavsko narječje karakterizira jaka vokalnost koja se prije svega očituje vokalizacijom jora i jera u slabom položaju. Ova pojava potvrđena je i u gradišćanskohrvatskom jeziku, za što su u nastavku navedeni primjeri iz korpusa.

- prasl. *mъlinъ > malin

Svaka žemlja, ku jimo, je progutala nekoliko vrčev vode, još prlje nego je u **malinu** od zrnja samljena muka. (Hrvatske novine, 26. 11. 2010.)

- prasl. i stsl. kъdě, kъde > kade

Zato su u komunikacijski situacija govornici prisiljeni da hasnuju nimške izraze, **kade** sfalu hrvatske riči. (Hrvatske novine, 25. 11. 2015.)

Za Gradišće je karakteristična i riječ *tajedan* (< *тъjedънь*) (usp. Lisac 2002: 82).

Gdo se na početku **tajedna** ukunja, on zadaće riva od jednoga dana na drugoga. (Hrvatske novine, 17. 1. 2013.)

Tako se ne da staviti kvačica pod zadaće i završiti **tajedan**. (Hrvatske novine, 17. 1. 2013.)

3.2.1.2. Refleks jata

Jat se u proučenom korpusu većinom reflektira prema pravilu koje su formulirali Jakubinskij i Meyer. Pravilo Jakubinskij-Meyer glasi: „Jat je ekavski ispred dentalnih suglasnika *d, t, s, z, r, l, n*³ iza kojih slijede neprednji vokali (*a, o, u*) ili ništa“ (Lisac 2002: 80). U suprotnom je refleks jata vokal *i*. U petom razdoblju povijesti gradišćanskohrvatskog jezika, koje traje od 1947. do danas, ekavski refleks jata sustavno se počinje pisati i govoriti kao *ije* u dugim, i *je* u kratkim slogovima (usp. Benčić i dr. 2003: 21). Budući da korpus obuhvaća razdoblje od 2010. do 2016. godine, nisu navedeni primjeri u kojima jat daje *e*.

Dugi slogovi

- **ě + d + a**: prasl. i stsl. řěďъкъ > rijedak

Intrapersonalno inteligentan človik znamda piše dnevnik, ima jasne životne cilje, **rijedak** hobi i ljubi kontemplativne pauze. (Hrvatske novine, 16. 9. 2011.)

- **ě + n + a**: prasl. i stsl. cěna > cijena

Cijena čokolada ne garantira zdrave supstancije. (Hrvatske novine, 19. 5. 2013.)

³ Također i ispred suglasničkih skupova *st, zd*.

- **ě + l + o**: prasl. i stsl. tělo > tijelo

Priroda nas ljeti nagradjuje slasnim plodi, ki ofriškavaju naše **tijelo** osebito kad sunce nemilosrdno peče doli s neba. (Hrvatske novine, 24. 7. 2014.)

- **ě + st + o**: prasl. *těsto > tijesto

Tijesto je vegansko, ada načinjeno bez jaj. (DDH, 22. 2. 2015.)

- **ě + zd + a**: stsl. zvězda > zvijezda

Sunce nam je najbliža **zvijezda** i izvor sve raspoložive energije na Zemlji. (Hrvatske novine, 5. 9. 2014.)

Kratki slogovi

- **ě + d + ø**: prasl. *dědъ > djed

Šaru povorku su peljali mesopusni **djed** i baba vrteći se na kotači. (Hrvatske novine, 2. 3. 2012.)

- **ě + t + o**: prasl. i stsl. lěto > ljeto

Mario sad jur već od **ljeto** dan živi veganski. (DDH, 22. 2. 2015.)

- **ě + t + a**: prasl. i stsl. *větrъ > vjetar

Minus temperature i **vjetar** su i u ranoj zori vladali ali nazočni kiseškoga hrvatskoga bala su s lipimi ćuti mogli stići domon u svoje teple hiže. (Hrvatske novine, 16. 2. 2012.)

- **ě + l + o**: prasl. i stsl. dělo > djelo

Jur kot maloga djetića je „Burschija“ zanimalo **djelo** u krčmi. (DDH, 22. 2. 2015.)

- **ě + st + o**: prasl. i stsl. město > mjesto

Drugo i treto **mjesto** su položili Marko Stepinac i Amra Korajac od Trgovačke akademije u Santaleku. (DDH, 22. 2. 2015.)

Odstupanje od pravila

U korpusu je pronađeno odstupanje od pravila Jakubinskij-Meyer do kojeg dolazi u slučaju kad jatu prethodi *r*, a iza jata slijedi *z*. Ovo je odstupanje najbolje vidljivo u glagolu *rezati* i svim njegovim izvedenicama.⁴

- **r + ě + z**: prasl. i stsl. *rězati* > *rizati*

Tijesto je vlažnije i elastičnije, a tim se pecivo more laglje **rizati**. (Hrvatske novine, 26. 4. 2013.)

- **r + ě + z**: stsl. *trězvъ* > *trizan*⁵

A on bio je mudar i **trizan** človik, pionir „mirne revolucije“ kom je izvojevao slobodu i nezavisnost Indije i još je imao ovakovo mišljenje o nami. (Hrvatske novine, 26. 6. 2011.)

Ikavski refleks jata potvrđen je u sljedećim primjerima:

- stsl. *mlěko* > *mliko*

To znači, bez **mlika**, bez svinjske masti, bez jaj, bez mesa i ribe. (DDH, 22. 2. 2015.)

- prasl. i stsl. **měra* > *miriti*

Školari su se mogli **miriti** i u hrvatskom jeziku. (DDH, 22. 2. 2015.)

- prasl. i stsl. *lěpъ* > *lip*

Falim vam na gledanju, želim vam još **lipo** otpodne. (DDH, 22. 2. 2015.)

- prasl. **nedělja* > *nedilja*

Lipo da ste nam se pridružili opet i ovu **nedilju**. (DDH, 22. 2. 2015.)

- stsl. *vrěmę* > *vrime*

Srijedu je počela Korizma i tim **vrime** posta. (DDH, 22. 2. 2015.)

⁴ Npr. *obrizati*, *podrizati*, *porizati*, *riz*, *rizanac*, *rizanje*, *rizati*, *urizati*, *zariz*, *zarizati* (usp. *Gradišćanskohrvatsko-hrvatsko-nimški rječnik* (1991).

⁵ Moguće je da je oblik pridjeva za muški rod *trizan* analogija prema ženskom rodu *trizna*.

3.2.1.3. Refleks prednjeg nazala

Kao što je vidljivo iz navedenih primjera iz korpusa, prednji je nazal ϵ u gradišćanskohrvatskom jeziku dao e .

- prasl. i stsl. $męso > meso$

Na vikend, kad Marijo dojde iz Beča, se ona pridruži veganstvu, dokle ostala obitelj nadalje ji **meso**. (DDH, 22. 2. 2015.)

Prijelaz prednjeg nazala u a , koji se u ikavsko-ekavskom čakavskom dijalektu događa u poziciji iza j , \check{c} i \check{z} (usp. Lisac 2002: 82), nije potvrđen.

- prasl. * $(j)\epsilon zyky > jezik$

Tako se je uz talijanski i francuski, ruski, vrijeda naučio i hrvatski **jezik**. (DDH, 22. 2. 2015.)

- prasl. * $(j)\epsilon tra > jetra$

Rum i led ćedu upropastiti **jetra**. (Hrvatske novine, 12. 4. 2012.)

3.2.1.4. Refleks stražnjeg nazala

Stražnji je nazal φ u gradišćanskohrvatskom dao u .

- prasl. i stsl. $p\varphi ty > put$

U Frakanavi ćedu subotu po šesti **put** prirediti ognjogasno naticanje, takozvani „Kupl-Kup“. (DDH, 22. 2. 2015.)

- prasl. * $s\varphi bota > subota$

Kulturnu nagradu gradišćanskih Hrvatov ćedu **subotu** u Klimpuhu dodiliti doktoru Štefanu Geošiću za njegovo životno djelovanje i angažman na duhovnom, narodnom i kulturnom području. (DDH, 22. 2. 2015.)

3.2.1.5. Refleks slogotvornog l

Slogotvorno *l* dalo je *u*, kao što je vidljivo u sljedećim primjerima:

- prasl. * (j)ablъko > jabuka

Granatska/šipkova **jabuka** je jako dekorativna. (Hrvatske novine, 15. 6. 2012.)

- prasl. *slъza > suza

Smiha je dost bilo a i ta jedna ili druga **suza** se je na pojedini obrazi mogla zagledati. (Hrvatske novine, 19. 8. 2011.)

- prasl. *dъlgъ > dug

U međuvrimenu živi jur 45 ljet **dugo** med gradišćanskimi Hrvati u Frakanavi, a stekao si je ime i zbog njegovoga zanimljivoga rukotvorstva. (DDH, 22. 2. 2015.)

3.2.1.6. Refleks slogotvornog r

Slogotvorno *r* u proučenom se korpusu reflektiralo bez popratnog vokala.

Nije potreban velik **vrt**, da se moru uzgajati slasni produkti. (Hrvatske novine, 15. 6. 2012.)

Črljena farba svenek jako dobro paše elegantnoj **črnoj** prateži. (Hrvatske novine, 19. 7. 2013.)

U gradišćanskohrvatskom jeziku također nalazimo primjer *crikva*. Riječ *crkva* nije praslavenska, već je posuđena iz grčkog jezika. U čakavskom se narječju umjesto *r* u riječi *crkva* pojavljuju varijante *ir*, *ri*, *re* (usp. Skok 1971: 275).

U četiri na podne je sveta maša u **crikvi**, a u peti je čašćenje. Svetačni akt ćedu muzički oblikovati **crikveni** zbor „Klimpuh“, crikveni zbor „Trajštof“ i tamburaški sastav „Koprive“ iz Petrovoga sela. (DDH, 22. 2. 2015.)

3.2.2. Konsonantizam

Konsonantski inventar gradišćanskohrvatskog jezika čine sonanti /v, m, n, ŋ, l, l', r, j/ te šumnici /p, b, f, t, d, t', d', s, s, z, č, š, ž, k, g, h/ (usp. Benčić i dr. 2003: 40). Važno je napomenuti da se fonem /d'/ u pismu bilježi kao *dj*.

3.2.2.1. Palatalne afrikate

U pogledu refleksa prsl. *dj* i *tj*, u Gradišću su dobiveni /d'/ te /t'/⁶.

Ukupno je do sada dao izgraditi 34 škole, ku **pohadja** oko 11.300 (!) dice. (Hrvatske novine, 9. 8. 2014.)

Stručnjaki velu, da problem leži i u tom, kad su ljudi u seli skeptični prema tim **tudjim** ljudem. (Novi glas, 2/2015)

Ah da, po maši s tako smišnom štangom ugazit sve **sviće**. (Novi glas, 2/2015)

Suglasnik *dž* u većini se čakavskih govora ne ostvaruje, već se zamjenjuje suglasnikom *ž* (usp. Lisac 2009: 101). U korpusu je pronađeno tek nekoliko primjera u kojima je navedena zamjena potvrđena, i to samo u riječi *žep*. Puno su češći primjeri u kojima se suglasnik *dž* ostvaruje, no tada je većinom riječ o posuđenicama.

Zvana toga sliši u auto na put **žepna** lampa, a u zimi i deka od vune. (Hrvatske novine, 30. 6. 2011.)

Rubac, koga si muž zatakne u **žep** momentano nije „in“, ali koč-toč je šik iskopati ga iz ormara. (Hrvatske novine, 23. 9. 2011.)

⁶ Prilikom preslušavanja zvučnog dijela korpusa ustanovljeno je da neki govornici imaju tipičan čakavski izgovor, dok neki ove glasove izgovoraju na način na koji se izgovaraju u hrvatskom standardnom jeziku.

Ali moralo bi se zapisati u završne **svidodžbe**, da je študenat ili študentica tokom študija pohadjao odnosno pohadjala gradišćanskohrvatske vježbe u opsegu tolikih i tolikih ur i je zato ovlašćen odnosno ovlašćena podučavati gradišćanskohrvatski jezik. (Novi glas, 3/2015)

Križanjem tih vrsti su nastale sve druge, danas popularne vrsti, kotno **orandža**, tangerina, bergamota, grejp, citriona i kumkvat. (Hrvatske novine, 20. 1. 2011.)

Tako dostaje i jezik opet svoju funkcionalnost, a tim se jača i njegov **imidž**. (Novi glas, 2/2015)

To u prvom redu odvisi od **budžeta** i kakovi tipi ste. (Novi glas, 3/2015)

Djelala je med drugim u **menedžmentu** ugovorov i traćidbov jedne banke. (Novi glas, 4/2014)

Film je kao dio ekspresionizma krize identiteta, odnosno kao cijelo izraz i metafora za potragu za vlašćim identitetom u **tinejdžerski** ljeti žitka. (Novi glas, 1/2015)

3.2.2.2. Skupovi *čr-* i *čř-*

U govorima čakavskog narječja često je čuvanje skupova *čr-* i *čř-* (usp. Lisac 2009: 21). U korpusu su pronađeni primjeri u kojima se ovi skupovi čuvaju.

čř-

Črljena farba svenek jako dobro paše elegantnoj **črnoj** prateži. (Hrvatske novine, 19. 7. 2013.)

čr-

Zapravo je svaki **črip** ili svaki stari kusić, ki se iskopa iz zemlje, mali obločić, mali korak u stare čase. (Hrvatske novine, 26. 7. 2012.)

Balast iz cjelovitih žitnih produktov pomaže smanjiti kolesterolin u krvi i podupira pravilno funkcioniranje **čriv**. (28. 3. 2014.)

3.2.2.3. Skupovi *-jt-*, *-jd-*

U gradišćanskohrvatskom jeziku čuvaju se i stari suglasnički skupovi *-jt-* i *-jd-* u glagolima kao što su *pojti*, *dojti*, *najti*, *zajti* itd.

Ako nam je destinacija dalja, su vlak i zrakoplov povoljnije alternative, a friže i komotnije ćemo **dojti** i na cilj našega putovanja. (Hrvatske novine, 30. 6. 2011.)

To je bila namjera p. Augustina, da **dojde** do suradnje studentov, mladine i društva. (Hrvatske novine, 25. 4. 2014.)

Veganske recepte iz prinosa morete **najti** kod nas u internetu pod *hrvati.orf.at*. (DDH, 22. 2. 2015.)

Iz svih njihovih aktivnosti more se zaključiti da oni išću od pretpostavni da velu istinu ili bolje reći da kažu razlog radi koga sam ja morao **projti** iz Velikog Borištova. (Novi glas, 2/2015)

Kad je bila HRT-emisija a tim i maša mimo, je kanio **pojti** dalje na agapu u farski dvor. (Novi glas, 2/2015)

3.2.2.4. Šćakavizam

Šćakavizam je također jedna od odrednica gradišćanskohrvatskog jezika. Pod tim pojmom podrazumijevamo pojavu da se stare „skupine *skj i *stj, i nove, nastale nakon gubitka poluglasa, mijenjaju u šć“ (Kolenić 1997:107). Šira definicija ovog pojma odnosi se i na skupine *zgj i *zdj koje u šćakavskim govorima daju *žđ*, odnosno u gradišćanskohrvatskom *ždj*.

Ako smo pojili preveć novo pečenoga kruha, nas more **šćipati** u trbuhu. (Hrvatske novine, 26. 11. 2010.)

Takozvani „Bonanza bar“ su otvorili svenek na vikende, a **korišćavali** su ga i za različne priredbe. (DDH, 22. 2. 2015.)

Ako bi EU tribala Makedoniju da ne **pušća** izbiglice iz Grčke, a ne Grčku da ih zadrži, onda bi to moglo stvoriti još veće tenzije u odnosi Atene i Skoplja. (Hrvatske novine, 27. 1. 2016.)

Kad bi našu galaksiju mogli gledati izvana, bi vidili da je ona **spljoščena** (abgeplattet), tako da se zvijezde u galaksiji moru obraćati u istoj ravnini. (Hrvatske novine, 18. 9. 2014.)

No svim je skupno da energiju, ku emitiraju kot svitlost i toplinu, dobivaju iz nuklearnih reakcijov, a to su fuzije, ke se zbijaju u **središću** zvijezde. (Hrvatske novine, 12. 9. 2014.)

Oni su bili u stanju efektivnije predjelati glase u **moždjanom** deblu (Hirnstamm), najprimitivnijem dijelu **moždjanov**. (Hrvatske novine, 11. 9. 2013.)

3.2.2.5. Rotacizam

Pod pojmom rotacizam u hrvatskoj se dijalektologiji podrazumijeva promjena *ž* u *r* u primjerima *morem*, *moreš* itd. (usp. Lisac 2009: 17). Do ove promjene dolazi u govorima svih triju narječja, a u nastavku se nalaze primjeri za rotacizam pronađeni u korpusu.

To **more** biti i črljena stola ili šal ili črljeni cipeli. (Hrvatske novine, 19. 7. 2013.)

Ako si **moreš** još zeti odmora, zami si ga! (Novi glas, 2/2015)

Leggingse **moremo** kupiti u svi mogući dužina, od capri-dužine do košćic. (Hrvatske novine, 8. 7. 2011.)

Od skorbuta se **more** umriti, ar oslabi srce. (Hrvatske novine, 20. 1. 2011.)

Također je pronađeno nekoliko primjera s naveskom *-r* koji se pojavljuje u nekim priložima kao ostatak praslavenske čestice *že*.

Za puno toga je bio odgovoran uprav Dörfler, ki kao zemaljski poglavar nije stvorio **ničesar**, da bi se sistemski uredilo daljnje postojanje obljubljene Slovenske glazbene škole i je to brime naložio nasljedniku, zemaljskomu poglavaru Peteru Kaiseru (SPÖ). (Hrvatske novine, 4. 5. 2016.)

Ali nismo mogli **nikamor**, kad je sve bilo zaprto. (Hrvatske novine, 16. 9. 2011.)

Praslavenska čestica *že* kao navezak *-r* pojavljuje se i u vezniku *jer*.

Ova dvojica društva su brzo skupa zrasla, iako nije bilo lahko probanje, **jer** su Kolovci probali u Beču, a Slavujci u V. Borištofu. (Hrvatske novine, 25. 2. 2012.)

Ja se zaistinu hoću zahvaliti svim ki su ovde sudjelivali, **jer** mi nismo nikakova uprava, ovo su djelale samo privatne osobe. (Hrvatske novine, 14. 1. 2012.)

3.2.2.6. Neprovođenje sibilizacije

U gradišćanskohrvatskom jeziku ne provodi se sibilizacija, odnosno glasovi *k*, *g*, *h* ispred *i* ne prelaze u *c*, *z*, *s*.

Povjesničari i **biologi** su izvidili, ki citrusi su roditelji svih drugih uzgojenih vrsti. (Hrvatske novine, 20. 1. 2011.)

Modni **oddatki** minjaju izgled svakoj kombinaciji. (Hrvatske novine, 29. 4. 2011.)

Prvo su se protivili kavanam **vlasniki** krčam, kim se je smanjivao promet. (Hrvatske novine, 23. 8. 2013.)

Uz muziku su ga svenek zanimali i **jeziki**. (DDH, 22. 2. 2015.)

Luki odlično ležu u **ruki**, a njeva isprepletana struktura guline za mene predstavlja žensku erotiku a tim i pokretljivost životnih procesov... (Hrvatske novine, 12. 11. 2015.)

Ali velika i neizmijerna ljubav prema hrvatskomu Velikom Borištofu, prema hrvatskoj **muziki** i riči su ta gorki-žuki kruh učinili da se more jisti i živiti u Velikom Borištofu. (Hrvatske novine, 15. 4. 2016.)

3.3. Morfološka analiza

U ovom će potpoglavlju biti analizirane promjenjive vrste riječi: imenice, pridjevi, zamjenice, brojevi i glagoli. Navedene vrste riječi neće biti dubinski analizirane, već će biti istaknuta najvažnija obilježja i razlike u odnosu na hrvatski standardni jezik.

3.3.1. Imenice

Lisac (2009: 26) ističe da je u čakavštini, kao i u drugim hrvatskim narječjima, došlo do pojednostavnjenja morfološkog sustava. Izgubljene su mnoge stare obličke kategorije, pa tako i dvojina. Lisac (ibid.) nadalje piše da je deklinaciji imenica glavni čimbenik bio gramatički rod te je za svaki rod sačuvan po jedan deklinacijski tip. Posebnu deklinaciju sačuvale su imenice ženskog roda *i*-vrste, kao što je na primjer imenica *kost*, dok su ostale stare deklinacije uglavnom izgubljene.

U gradišćansko-hrvatskom jeziku postoje tri vrste deklinacije imenica: *a*-deklinacija, *e*-deklinacija i *i*-deklinacija. Vrsta deklinacije određuje se prema nastavku u genitivu jednine. Prema *a*-deklinaciji sklanjaju se imenice muškog i srednjeg roda, prema *e*-deklinaciji imenice ženskog roda i neke muškog, dok se prema *i*-deklinaciji sklanjaju samo imenice ženskog roda (usp. Benčić i dr. 2003: 90).

Muški rod

Imenice muškog roda *a*-vrste prema nastavku u nominativu jednine dijele se na dvije grupe: 1. Na imenice koje u nominativu jednine imaju nastavak $-\emptyset$ i 2. Na imenice koje u nominativu jednine imaju nastavak $-o/-e$ (usp. Benčić i dr. 2003: 92). Budući da su imenice s nastavkom $-\emptyset$ zastupljenije, u nastavku će biti prikazana njihova sklonidba na temelju primjera iz korpusa. Primjeri su navedeni samo za one padeže u kojima se nastavak razlikuje od nastavka u hrvatskom standardnom jeziku.

Imenice muškog roda koje završavaju na - ⁷				
	Jednina		Množina	
	na nepalatalni suglasnik	na palatalni suglasnik	na nepalatalni suglasnik	na palatalni suglasnik
N	grad	kralj	grad-i	kralj-i
G	grad-a	kralj-a	grad-ov	kralj-ev
D	grad-u	kralj-u	grad-om	kralj-em
A	grad	kralj-a	grad-e	kralj-e
V	grad / (grad-e)	kralj / kralj-u	grad-i	kralj-i
L	grad-u	kralj-u	grad-i	kralj-i
I	grad-om	kralj-em	grad-i	kralj-i

Nominativ množine

U gradišćanskohrvatskom književnom jeziku ne postoji duga množina, no ona se ipak u pojedinačnim slučajevima može pojaviti u literaturi, vjerojatno pod utjecajem hrvatskog standardnog jezika (usp. Benčić i dr. 2003: 93). Imenice muškog roda u nominativu množine imaju nastavak *-i*.

Od citrusovoga sočnoga sadržaja se s jedne strani produciraju **soki** i hrana, a s druge eterična ulja. (Hrvatske novine, 20. 1. 2011.)

Spoji iz soka citrusov minjaju djelovanje lijekov i moru im pojačati nepoželjne pojave (Nebenwirkungen). (Hrvatske novine, 20. 1. 2011.)

Kao mala pomoć su bili otiskani i **teksti** jačak u mali knjižica, ke su bile pripravne na svakom stolu. (Hrvatske novine, 19. 8. 2011.)

Člani mjesne samouprave sa Hms u Undi organiziraju ov običaj jur četvrto ljetu, otkad su čuvarnica i škola zatvorili svoja vrata. (Hrvatske novine, 2. 3. 2012.)

⁷ Svi tablični prikazi načinjeni su prema prikazima iz *Gramatike gradišćanskohrvatskoga jezika* uz poneke preinake. Sivom bojom označene su razlike u odnosu na hrvatski standardni jezik.

Genitiv množine

Najveći dio imenica muškog roda u genitivnu množine ima nastavak *-ov*, ako osnova završava na nepalatalni suglasnik, odnosno *-ev*, ako osnova završava na palatalni suglasnik (usp. Benčić i dr. 2003: 94).

Antioksidansi su one supstancije, ke zaustavljaju agresivne procese u tijelu i tako su dobra preventiva protiv **betegov** raka. (Hrvatske novine, 19. 5. 2013.)

Posebna sorta **paradajzov** postoji za balkon, ki ne tribaju potporu. (Hrvatske novine, 15. 6. 2012.)

Zbog takovih **trenutkov** poželjim da mesopust dura cijelo ljeto. (Hrvatske novine, 20. 3. 2014.)

Shopping na vikend nije preporučljiv, ar su prodavaonice prepune **kupcev**. (Hrvatske novine, 17. 1. 2013.)

Svaka žemlja, ku jimo, je progutala nekoliko **vrčev** vode, još prlje nego je u malinu od zrnja samljena muka. (Hrvatske novine, 26. 11. 2010.)

Neke imenice muškog roda u genitivu množine dobivaju nastavak *-ø* te je tada genitiv množine jednak nominativu jednine tih imenica, uzevši u obzir razliku u naglasku i dužini (usp. Benčić i dr. 2003: 94).

Različne salate od povrća, sira, **rizanac**, tune i šunke, hladna supa od ugorkov, bruskete i različni namazi od povrća, su samo neki od ljetnih jilišev, ki se jednostavno moru prirediti, svejedno je li ljetujemo doma ili kade u tudjini. (Hrvatske novine, 24. 7. 2014.)

Dativ množine

U dativu množine imenice muškog roda imaju nastavak *-om* iza nepalatalnih i *-em* iza palatalnih suglasnika (usp. Benčić i dr. 2003: 96).

Na strani 8 piše, ka iskustva je načinila i što ona savjetuje **putnikom**. (Novi glas, 3/2015)

Većina ljetnih plodov se najbolje konzumiraju sirovi kot salata, kuhani uz kapljicu maslinovoga ulja ili kot prilog **sendvičem**, upravo onako da se človičje tijelo uspješno more boriti s vrućinom. (Hrvatske novine, 24. 7. 2014.)

Osebužno se veselimo i ljetnim **roštiljem**, kad moremo uživati meso, ribu i povrće umočeno u fine marinade. (Hrvatske novine, 24. 7. 2014.)

Na samom početku je Maraschino bio dostupan samo privilegiranim **slojem**. (Hrvatske novine, 4. 7. 2014.)

Akuzativ množine

U akuzativu množine imenice muškog roda imaju nastavak *-e*:

Kad se naime petak jutro probudimo odmoreni, nećemo vikend morati investirati samo za odmor, nego ćemo imati još i volje i snage za vlašće **plane**. (Hrvatske novine, 17. 1. 2013.)

Bolje je čim manje vremena prebaviti uz peć, ka, kanimo to ili ne, dodatno diže **stupnje** u našem stanu. (Hrvatske novine, 24. 7. 2014.)

Odgovorna državna tijela u Austriji bi morala na temelju stupnja ugroženosti formulirati jasne političke **cilje** za revitalizaciju jezika. (Hrvatske novine, 22. 5. 2015.)

Lokativ množine

U lokativu množine imenice muškog roda imaju nastavak *-i*:

Po boju se je Coca-Cola producirala na svi **kontinenti**, zvana na Antarktiki. (Hrvatske novine, 11. 9. 2013.)

Instrumental množine

Imenice muškog roda u instrumentalu množine imaju nastavak *-i*:

Priroda nas ljeti nagradjuje slasnim **plodi**, ki ofriškavaju naše tijelo osebito kad sunce nemilosrdno peče doli s neba. (Hrvatske novine, 24. 7. 2014.)

Ali ispostavilo se je, da postoji interakcija medikamentov s **citrusi**. (Hrvatske novine, 20. 1. 2011.)

Pred dužimi **putovanji** je potribno, da si damo pregledati auto najmanje dva tajejne pred tim. (Hrvatske novine, 30. 6. 2011.)

Ženski rod

Većinu imenica koje se sklanjaju prema *e*-deklinaciji čine imenice ženskog roda koje u nominativu jednine završavaju na *-a*, stoga će u nastavku biti prikazana deklinacija upravo tih imenica.

Imenice ženskog roda koje završavaju na <i>-a</i>		
	Jednina	Množina
N	ruk-a	ruk-e
G	ruk-e	ruk
D	ruk-i	ruk-am
A	ruk-u	ruk-e
V	ruk-a	ruk-e
L	ruk-i	ruk-a
I	ruk-om	ruk-ami

U sklonidbi imenica ženskog roda *e*-vrste razlika između nastavaka hrvatskog standardnog jezika i gradišćanskohrvatskog jezika postoji u genitivu, dativu, lokativu i instrumentalu množine.

Genitiv množine

Imenice ženskog roda *e*-vrste u genitivu množine većinom imaju nastavak *-ø* (usp. Benčić i dr. 2003: 116), što je vidljivo iz sljedećih primjera:

Ipak je to samo mali dio ukupnoga broja **zvijezd** u našoj galaksiji, od njih vidimo samo one najbliže. (Hrvatske novine, 12. 9. 2014.)

Šaca se, da naša galaksija ima najmanje 100 milijardi **zvijezd** različnih **veličin**, farbov i starosti. (Hrvatske novine, 12. 9. 2014.)

Kad gledamo noćno nebo, je svaka od zmigajućih **točkic**, koje vidimo, po jedna zvijezda. (Hrvatske novine, 12. 9. 2014.)

Imenice, kojima osnova završava na suglasničku skupinu, u genitivu množine imaju nepostojano *a*, ako skupina završava na *lj, m, r, v* ili *k* (usp. Benčić i dr. 2003: 116).

Morebit je to bila zadnja od cijeloga reda **pogrišak**, onih ki su (iz svojega uvjerenja najvjerojatnije opravdano) tim kanili izraziti svoje nezadovoljstvo. (Hrvatske novine, 1. 4. 2010.)

Kao mala pomoć su bili otiskani i teksti **jačak** u mali knjižica, ke su bile pripravne na svakom stolu. (Hrvatske novine, 19. 8. 2011.)

Međutim, kod imenica ženskog roda e-vrste u književnom se jeziku u genitivu množine sve više pojavljuju i preuzimaju prevlast oblici s nastavkom *-ov* (usp. Benčić i dr. 2003: 117).

No svim je skupno da energiju, ku emitiraju kot svitlost i teplinu, dobivaju iz nuklearnih **reakcijov**, a to su fuzije, ke se zbijaju u središću zvijezde. (Hrvatske novine, 12. 9. 2014.)

Šaca se, da naša galaksija ima najmanje 100 milijardi zvijezd različnih veličin, **farbov** i starosti. (Hrvatske novine, 12. 9. 2014.)

Mlična staza je jedna od sto milijardi drugih **galaksijov** u svemiru. (Hrvatske novine, 18. 9. 2014.)

Većina povrća ima malo masti i **kalorijov**, a uopće nima kolesterina. (Hrvatske novine, 28. 3. 2014.)

Meso i mehunjarke su svi jiliši od mesa, rib, **mehunjarkov**, jaj, orihov i **simenkov**. (Hrvatske novine, 28. 3. 2014.)

Zvećega se ni gradišćanskohrvatski govorniki, a ni mediji ne držu **normov**, ke su fiksirane u Gramatici. (Hrvatske novine, 25. 11. 2015.)

Iako je jur čuda **funkcijov** napustio, najveća strast će mu svenek ostati muzika. (DDH, 22. 2. 2015.)

Dativ množine

U dativu množine imenice ženskog roda e-vrste imaju nastavak *-am*:

Ako ne kanimo, da se izgubi gradišćanskohrvatski jezik, nego da ostane budućim **generacijam**, je potrebno dokumentirati ga. (Hrvatske novine, 22. 5. 2015.)

Prema⁸ dostupnim **informacijam** kartu je pripravila Facebook grupa „Avoid Hungary - Migration news“ (Izbigavajte Ugarsku — visti o izbiglica). (Hrvatske novine, 23. 9. 2015.)

A i mi od hrvatske redakcije se od srca pridružujemo **čestitkam**. (DDH, 22. 2. 2015.)

Lokativ množine

U lokativu množine imenice ženskog roda e-vrste imaju nastavak *-a*:

O tom svidocu zapisi na grčki i rimski **freska**. (Hrvatske novine, 20. 1. 2011.)

Coca-Cola Company je obećala, da u **reklama** neće kazati dicu. (Hrvatske novine, 11. 9. 2013.)

U daleki američanski **baza** spominjala je američanske vojnike na domovinu. (Hrvatske novine, 11. 9. 2013.)

Instrumental množine

U instrumentalu množine imenice ženskog roda e-vrste imaju nastavak *-ami*.

Halje, tunike i kraće suknje perfektno idu s **tajicami**. (Hrvatske novine, 8. 7. 2011.)

Kombinacija leggingsa i cipela s visokim **peticama** nije optimalna. (Hrvatske novine, 8. 7. 2011.)

Sok citrusa obiluje velikim **količinami** vitamina. (Hrvatske novine, 20. 1. 2011.)

⁸ Uz prijedlog *prema* u gradišćanskohrvatskom jeziku ide dativ.

Srednji rod

Imenice srednjeg roda u nominativu jednine imaju nastavke *-o* i *-e*. Kod svih imenica srednjeg roda i u jednini i u množini vrijedi pravilo $N = A = V$ (usp. Benčić i dr. 2003: 107). U nastavku će posebno biti prikazana deklinacija imenica srednjeg roda koje završavaju na *-o*, a posebno deklinacija imenica koje završavaju na *-e*.

Imenice srednjeg roda koje završavaju na <i>-o</i>		
	Jednina	Množina
N	sel-o	sel-a
G	sel-a	sel
D	sel-u	sel-om/-am
A	sel-o	sel-a
V	sel-o	sel-a
L	sel-u	sel-i
I	sel-om	sel-i

Genitiv množine

Genitiv množine obično je kratak, no imenice kojima osnova završava na dva ili više suglasnika u genitivu množine imaju proširenu osnovu te nastavak *-ø*. Velik broj takvih imenica u genitivu množine ima nastavak *-ov*. Kao i kod imenica ženskog roda, sve više prevladava tendencija prema nastavku *-ov*, čak i kad to nije potrebno, no preporuča se korištenje kratkog oblika u svim slučajevima u kojima je to moguće (usp. Benčić i dr. 2003: 109).

Logičan korak, ki mora slijediti, čim postoji znanstvena Gramatika je, publicirati priručnike za praksu, kako hasnovati jezik na temelju **pravil**. (Hrvatske novine, 25. 11. 2015.)

Čim već **svojstav** inteligencije neki človik ima, tim bolje si on more zapametiti sadržaje, ke se uči. (Hrvatske novine, 16. 9. 2011.)

Samosvisne žene moru nositi tajice s mini-suknjom ili s topom, ki ide do sredine **stegn**ov. (Hrvatske novine, 8. 7. 2011.)

Dativ množine

U dativu množine imenice srednjeg roda koje završavaju na *-o* imaju nastavak *-om* ili *-am*:

Jilom daje aromatičan, slatkast, elegantan i blag ukus. (Hrvatske novine, 24. 7. 2014.)

Postojećim gradišćanskohrvatskim kulturnim **društvam** fali know-how. (Hrvatske novine, 22. 5. 2015.)

Lokativ množine

U lokativu množine imenice srednjeg roda koje završavaju na *-o* imaju nastavak *-i*:

Korišćenje lukotiskov (Zwiebeldrucke) u njegovi **djeli** na ručno izdjelanom papiru izvodio je o japanske likovne umjetnosti, u koj su stoljeća dugo stvarali mogućnost da bi „prirodu“ na visokom umjetničkom nivou integrirali, a ne otlikali... (Hrvatske novine, 12. 11. 2015.)

Dobro funkcionira to, kad se u prvi **ljeti** u osnovnoj školi podučava samo manjinski jezik i kultura i kad se stoprv po nekoliki ljeti polako počne podučavati većinski jezik. (Hrvatske novine, 20. 9. 2013.)

Instrumental množine

U instrumentalu množine imenice srednjeg roda koje završavaju na *-o* dobivaju nastavak *-i*:

Ugarska vlada je odlučila početi s pripravnimi **djeli** za produženje ograde na srpskoj granici prema Rumunjskoj. (Hrvatske novine, 23. 9. 2015.)

Imenice srednjeg roda koje završavaju na -e		
	Jednina	Množina
N	pitanj-e	pitanj-a
G	pitanj-a	pitanj
D	pitanj-u	pitanj-em/-am
A	pitanj-e	pitanj-a
V	pitanj-e	pitanj-a
L	pitanj-u	pitanj-i
I	pitanj-em	pitanj-i

Genitiv množine

Genitiv množine imenice srednjeg roda koje završavaju na -e obično je kratak te se tom obliku daje prednost. U genitivu množine ove imenice mogu imati i nastavak -ev (usp. Benčić i dr. 2003: 110).

Danas se čini strašno nediplomatičnim zarobljenike gradišćanskohrvatske narodnosti iz moralnih **razmišljanj** izravnati s nimškim Wehrmachtom i SS-ovci. (Hrvatske novine, 10. 7. 2015.)

Je **mišljenjev**, ka su ispravna, istinita, zač ne bi prihvatili, kad smo se jur jednoč o istinitosti ovih misli osvidočili. (Hrvatske novine, 4. 12. 2011.)

Dativ množine

Imenice srednjeg roda koje završavaju na -e u dativu množine imaju nastavke -em i -am:

Slovenija se ne protivi ogradi ku Austrija postavlja uz granični prijelaz Spielfeld/Šentilj kim je do sada prošao najveći broj izbiglica naprotiv nekim **mišljenjem** da bi to vladi premijera Mire Cerara tribao biti poziv na budjenje. (Hrvatske novine, 16. 12. 2015.)

Lokativ množine

U lokativu množine imenice srednjeg roda koje završavaju na *-e* imaju nastavak *-i*:

EU se čini sve slabijom i pomalo očajnom u **nastojanji** za rješenje izbigličke krize. (Hrvatske novine, 27. 1. 2016.)

Lavendula u topli mediteranski **područji** raste u svakom vrtu. (Hrvatske novine, 24. 7. 2014.)

Instrumental množine

Imenice srednjeg roda koje završavaju na *-e* u instrumentalu množine imaju nastavak *-i*:

Nijedno gradišćanskohrvatsko društvo se ne bavi intralingualnim **pitanji**. (Hrvatske novine, 25. 11. 2015.)

Zvećega se hasnuje nje sušeni cvijet, bogat esencijalnim **ulji**. (Hrvatske novine, 24. 7. 2014.)

3.3.2. Pridjevi

Što se tiče deklinacije pridjeva, danas se u gradišćanskohrvatskom jeziku i određeni i neodređeni pridjevi sklanjaju po pridjevsko-zamjениčkoj deklinaciji (usp. Benčić i dr. 2003: 125).

Pridjevski nastavci svih triju rodova u gradišćanskohrvatskom jeziku od nastavaka u hrvatskom standardnom jeziku razlikuju se u lokativu i instrumentalu množine. U lokativu množine svih triju rodova pridjevi dobivaju nastavak *-i*, a u instrumentalu množine *-imi*.

Muški rod

Muški rod		
	Jednina	Množina
N	pun	pun-i
G	pun-oga	pun-ih
D	pun-omu	pun-im
A	pun / pun-oga	pun-e
V	-	-
L	pun-om	pun-i
I	pun-im	pun-imi

Lokativ množine

U **prošli** dani sve već biguncev dohadja u Austriju. (Hrvatske novine, 27. 8. 2015.)

Gdo u javnosti inzistira na svoje pravo hasnovanja manjinskoga jezika, onoga činovnici u **javni** uredi gledaju kot kverulanta, još mu i velu, zač to potribuje, kad ionako govori nimški! (Hrvatske novine, 23. 6. 2015.)

Instrumental množine

Priroda nas ljeti nagradjuje **slasnimi** plodi, ki ofriškavaju naše tijelo osebito kad sunce nemilosrdno peče doli s neba. (Hrvatske novine, 24. 7. 2014.)

Med **Gradišćanskimi** Hrvati ćemo najti i takozvane „rememberers“, ki jezik još razumu, ali ga aktivno ne znaju ili ne kanu hasnovati. (Hrvatske novine, 23. 6. 2015.)

Ženski rod

Ženski rod		
	Jednina	Množina
N	pun-a	pun-e
G	pun-e	pun-ih
D	pun-oj	pun-im
A	pun-u	pun-e
V	-	-
L	pun-oj	pun-i
I	pun-om	pun-imi

Lokativ množine

Po rušenju Berlinske zidi i ukidanju komunizma je Coca-Cola postala najprodavaniji produkt u **bivši europski komunistički** država. (Hrvatske novine, 11. 9. 2013.)

Ljudi u jasno određeni područji, a to su važnija područja u društvu, hasnuju nimški jezik, u **nevažni** sfera gradišćanskohrvatski. (Hrvatske novine, 23. 6. 2015.)

Tipičan je restringiran kod, skroman vokabular, na temelju koga nije moguće komunicirati na svi **konverzacijski** razina. (Hrvatske novine, 23. 6. 2015.)

Hrvatska matica iseljenikov u Zagrebu je u čast Roberta Hajzsana priredila znanstveni kolokvij o **gradišćanskohrvatski panonski** tema. (DDH, 22. 2. 2015.)

Instrumental množine

Nimamo još ni knjige s **jezičnimi** preporukami. (Hrvatske novine, 25. 11. 2015.)

Fara Stinjaki poziva dođuću nedilju na tradicionalnu korizmenu akciju s **različnimi** supami. (DDH, 22. 2. 2015.)

Srednji rod

Srednji rod		
	Jednina	Množina
N	pun-o	pun-a
G	pun-oga	pun-ih
D	pun-omu	pun-im
A	pun-o	pun-a
V	-	-
L	pun-om	pun-i
I	pun-im	pun-imi

Lokativ množine

Još i u **hrvatski** seli nije svenek moguće na cesti pominati se po hrvatsku. (Hrvatske novine, 23. 6. 2015.)

Ljudi u jasno **odredjeni** područji, a to su važnija područja u društvu, hasnuju nimški jezik, u nevažni sfera gradišćanskohrvatski. (Hrvatske novine, 23. 6. 2015.)

Instrumental množine

Ugarska vlada je odlučila početi s **pripravnimi** djeli za produženje ograde na srpskoj granici prema Rumunjskoj. (Hrvatske novine, 23. 9. 2015.)

Zvećega se hasnuje nje sušeni cvijet, bogat **esencijalnimi** ulji. (Hrvatske novine, 24. 7. 2014.)

3.3.3. Zamjenice

Budući da su zamjenice detaljno obrađene u *Gramatici gradišćanskohrvatskoga jezika* (usp. Benčić i dr. 2003: 147–160), u ovom će potpoglavlju biti prikazana i oprimjerena samo ona obilježja koja u većoj mjeri odstupaju od hrvatskog standardnog jezika.

1. Lične zamjenice

Akuzativ za 3. lice množine ličnih zamjenica za sve rodove glasi *nje*, odnosno *je* u nenaglašenom obliku.

Društvo želji ne samo **nje** podupirati nego napraviti i veliko informativno spravišće za sve zainteresirane u Sambotelu, kako bi mogli preteći bolesti na bubrigi, a za daljnju sudbinu toga velikoga dara još točno i ne znaju. (Hrvatske novine, 14. 1. 2012.)

Leggingsi nam se kažu u svi mogući farba i mustri. Nositi **je** moremo na različne načine. (Hrvatske novine, 8. 7. 2011.)

Ni kod zamjenica nije došlo do izjednačavanja dativa, lokativa i instrumentala množine pa tako dativ za 3. lice množine ličnih zamjenica za sve rodove glasi *njim/im*, lokativ *nji*, a instrumental *njimi*.

Moj provincijal i biskup su iz samo **njim** poznatih uzrokov dolučili da me razvežu sa mojih službov. (Novi glas, 2/2015)

Ljudi posluhnu, vidilo **im** se je, pa projdu tako, kako su i došli. (Hrvatske novine, 26. 6. 2011.)

Polja, loze, livade i životinje u **nji** su bili sastavni dio mojega dinstva. (Hrvatske novine, 3. 4. 2015.)

Angažirano, živo i veselo su agirali glumci na pozornici, med **njimi** i današnji potpredsjednik društva Tamburice Uzlop, Konrad Robica st., ki se po teškoj prometnoj nesrići opravlja u bolnici. (Hrvatske novine, 26. 7. 2012.)

2. Posvojne zamjenice

Za ženski rod u 3. licu jednine u svim se padežima upotrebljava genitiv lične zamjenice *nje* (usp. Benčić i dr. 2003: 149). Dok posvojne zamjenice mogu stajati ispred i iza imenice na koju se odnose, posvojni genitiv *nje* uvijek stoji ispred imenice (usp. Benčić i dr. 2003: 159).

Med pića, ka su znatno uticala na človičanstvo, brojimo kavu. **Nje** pradomovina je Etiopija. (Hrvatske novine, 23. 8. 2013.)

Nje eterična ulja su neophodna u kozmetičkoj industriji. (Hrvatske novine, 24. 7. 2014.)

Zvećega se hasnuje **nje** sušeni cvijet, bogat esencijalnim ulji. (Hrvatske novine, 24. 7. 2014.)

Katja je jur čuda u **nje** žitku putovala. (Novi glas, 3/2015)

Zapravo ona ne zna, da sam ležao na **nje** sofi cijelu noć. (Novi glas, 4/2014)

Za 3. lice množine postoji noviji oblik *njihov* (-a, -o) te stariji oblik *njev* (usp. Benčić i dr. 2003: 159–160).

Iz svih **njihovih** aktivnosti more se zaključiti da oni išću od pretpostavni da velu istinu ili bolje reći da kažu razlog radi koga sam ja morao proći iz Velikog Borištofa. (Novi glas 2/2015)

Dan prije Badnjaka u livirskom restoranu polako se okupljaju pozvaniki János Balics, načelnik, Gábor Hollósi donaćelnik naselja, tr glavni organizatori humanitarne priredbe, **njevi** brojni pomoćnici (Katalin Varga, Eva Bors-Greger, Marina Reznjak, Lukas Čenar i drugi), a i darovatelji. (Hrvatske novine, 14. 1. 2012.)

Nacionalne manjine da su bogatstvo Hrvatske i zato da kani razvijati i čuvati **njeva** prava. (DDH, 22. 2. 2015.)

3. Pokazne zamjenice

U gradišćanskohrvatskom pokazne zamjenice koje pokazuju nešto što se nalazi u blizini 1. lica glase *ov, ova, ovo*, u blizini 2. lica *ta, ta, to*, a u blizini 3. lica *on, ona, ono* (usp. Benčić i dr. 2003: 150).

a) **ov, ova, ovo**

Za me je prava ganjka, kako **ov** velikodušni čin nekoliko ljudi ni najmanje ne zanima ugarske, niti austrijske medije. (Hrvatske novine, 14. 1. 2012.)

Uz minimalan trud i malo fantazije se **ova** ponuda pretvara u ukusan objed ili vičeru. (Hrvatske novine, 24. 7. 2014.)

A pravi kickoff kampanje će biti na Diversity festivalu, ki će se **ovo** ljeto po prvi put održati od 18. do 16. augusta u Bautzenu, u Nimškoj. (Novi glas, 2/2015)

b) **ta, ta, to**

Je li je **ta** novi način skupaživljenja istovrimeno i kvalitetniji, će se stoprv ispostaviti u budućnosti. (Hrvatske novine, 20. 6. 2014.)

Prlje ili kašnje **ta** bezbrižnost prouzrokuje polašćinu. (Hrvatske novine, 8. 3. 2013.)

Kako najbolje uživati leggings-look, **to** će nam danas biti tema. (Hrvatske novine, 8. 7. 2011.)

c) **on, ona, ono**

Da piše na seoskoj tabli **on** naziv sela, koji se u svakidanjem životu i zaista koristi. (Novi glas, 3/2015)

Paralingvistika je **ona** grana lingvistike, ka se bavi svim, ča prati jezik, a nije jezik. (Hrvatske novine, 24. 1. 2015.)

U (dvojezični) osnovni škola učitelji dicit već ne posreduju **ono** jezično znanje, ko bi dicit bilo potribno, da bi ona mogla peljati jednostavnu konverzaciju. (Hrvatske novine, 5. 6. 2015.)

4. Upitne i odnosne zamjenice

Upitne i odnosne zamjenice oblikom su iste, no dok upitne služe za postavljanje pitanja, odnosne uvode odnosne rečenice. U gradišćansko-hrvatskom jeziku upitne su zamjenice *gdo* i *ki* za živo te *ča* i *što* za neživo. Pritom se mora uzeti u obzir da je zamjenica *što* u čakavskom kontekstu stilski obilježena. Zamjenice *gdo*, *ča* i *što* nemaju roda ni broja, dok je zamjenica *ki* po obliku muški rod, no njome se može pitati i za nepoznat ženski, odnosno srednji rod (usp. Benčić i dr. 2003: 150–151).

a) *gdo/ki - ča*

Gdo je lektor? Lektor je stručnjak za tekste. (Hrvatske novine, 3. 9. 2015.)

Gdo nosi tajice, on neka nosi top, suknju ili halju, da bi si pokrio svoju zadnjicu i gornje tijelo! (Hrvatske novine, 8. 7. 2011.)

Ki bi mogao imati ča protiv njegovoga iskrenoga djelovanja? (Novi glas, 2/2015)

Ča piramida ima posla sa zdravom hranom? (Hrvatske novine, 28. 3. 2014.)

Piramida zdrave hrane je plan, ki nam veli, **ča** bi trebali jisti svaki, da bi se zdravo hranili. (Hrvatske novine, 28. 3. 2014.)

b) *ki, ka, ko - ki, ke, ka*

To je klasičan izbor, **ki** je svenek dobrodošao, a ujedno je i jako efektan. (Hrvatske novine, 19. 7. 2013.)

Najbolje je probirati je i onda individualno odlučiti, **ka** dužina najbolje izgleda. (Hrvatske novine, 8. 7. 2011.)

Gdo kupuje online, si prišpori mnogo vrimenta, **ko** more investirati u ugodnije aktivnosti. (Hrvatske novine, 17. 1. 2013.)

Od njega doznajemo da se Društvo brine za 250 betežnikov na bubrigi u Željeznoj županiji, **ki** svaki drugi dan idu na dijalizu. (Hrvatske novine, 14. 1. 2012.)

Prlje se je govorilo, da pastelne farbe, **ke** ne stvaraju dost velik kontrast, nisu optimalne uz bijelo. (Hrvatske novine, 19. 7. 2013.)

Gramatika gradišćanskohrvatskoga jezika je izašla, da bi imali zbirku jezičnih pravil, **ka** jezik opisuju kot sistem i **ka** služu kot teorijska baza za izdjelivanje daljnjih praktičnih priručnikov. (Hrvatske novine, 25. 11. 2015.)

5. Neodređene zamjenice

Neodređene zamjenice oblikom su iste kao i upitne i odnosne, no mnogima od njih dodaju se prefiksi ili čestice koji donose modifikaciju u značenju (usp. Benčić i dr. 2003: 152). Posebno su zanimljivi primjeri u kojima osnovnim oblicima zamjenica slijede zamjenice *ta* i *to* (usp. Benčić i dr. 2003: 153).

Med kričećimi farba će se sigurno najti **ka-ta** u vašem stilu, morebit s mustrom kače ili nekim umjetničkim printom. (Hrvatske novine, 11. 7. 2014.)

I bila je muka **komu-tomu** znatiželjnomu Austrijancu nimškoga materinskoga jezika ili Ugru rastumačiti sadržaj i karakter hižnoga imena. (27. 10. 2014.)

6. Zamjениčki pridjev *vas, sva, sve*

U petom razdoblju povijesti gradišćanskohrvatskog jezika, koje traje od 1947. do danas, zamjениčki pridjev *vas, vsa, vse* počeo se pisati kao *vas, sva, sve* (usp. Benčić i dr. 2003: 21).

Bez ljubavi je **vas** svit mrtav. (Hrvatske novine, 29. 4. 2010.)

U tom je **sva** mudrost. (Hrvatske novine, 8. 6. 2012.)

Najdražje putujem vlakom, a to kroz Englesku, jer je **sve** izvanredno dobro povezano. (Novi glas, 3/2015)

3.3.4. Brojevi

Dok se u hrvatskom standardnom jeziku od glavnih brojeva sklanjaju samo brojevi *jedan, dva, tri* i *četiri* (usp. Silić i Pranjković 2007: 142), u gradišćanskohrvatskom se jeziku sklanjaju svi glavni brojevi.

Broj *jedan* ima svojstva pridjeva jer ima kategoriju roda (usp. *ibid.*: 141) te se i u gradišćanskohrvatskom i u hrvatskom standardnom jeziku sklanja na isti način, prema pridjevsko-zamjeničkoj deklinaciji (usp. Benčić i dr. 2003: 162; Silić i Pranjković 2007: 142).

Broj *dva* u gradišćanskohrvatskom jeziku ima posebne oblike za sva tri roda, a za srednji se rod upotrebljava oblik srednjeg roda množine brojnog pridjeva *dvoja* (usp. Benčić i dr. 2003: 163). Na isti se način dekliniraju *obadva, obadvi, obadvoja*, pri čemu se mijenja samo drugi dio (usp. *ibid.*).

Broj <i>dva</i>			
	m. r.	ž. r.	s. r.
N	dv-a	dv-i	dv-oja
G	dv-ih	dv-ih	dv-ojih
D	dv-im	dv-im	dv-ojim
A	dv-a	dv-i	dv-oja
V	dv-a	dv-i	dv-oja
L	dv-i	dv-i	dv-oji
I	dv-imi	dv-imi	dv-ojimi

Nominativ

Bili smo samo **dva** pohodnici i **dvi** pohodnice, svi Gradišćanci i budući učitelji odnosno učiteljice. (Novi glas, 3/2015)

Sada su ostale samo još **dvi** krčme. (DDH, 22. 2. 2015.)

Dokle je u prvom ljetu nastupilo samo sedam jačkarov i jačkaric, se zbog velikoga broja naticateljev od 2004. ljeta priredjuju i **dvoja** pretkola. (DDH, 22. 2. 2015.)

Ova **dvoja** društva su brzo skupa zrasla, iako nije bilo lahko probanje, jer su Kolovci probali u Beču, a Slavujci u V. Borištofu. (Hrvatske novine, 25. 2. 2012.)

Genitiv

Slovenija zaničkala da će žica biti skinuta u roku od **dvih** tajednov. (Hrvatske novine, 25. 3. 2016.)

Flankiran je s **obadvih** stran. (Novi glas, 1/2015)

Slično se je dogodilo, kad je bio fra Jelić pozvan držati mašu u Kisegu i u hrvatskom Židanu – biškupi **obadvih** regijov da su dostali naziv iz Bečanske dijeceze, da fra Jeliću prepovidaju peljati maše. (Novi glas, 2/2015)

Prvi skupni nastupi ovih **dvih** društav pod imenom Hrvatski studentski ansambl Kolo-Slavuj su bili u Beču na Hrvatskom balu 18. januara 1971. i u Velikom Borištofu 30. 1. 1971. na športskom balu. (Hrvatske novine, 25. 2. 2012.)

Dativ

Po nekoliko djelatnih sastankov prva javna akcija je službeni pohod **dvim** hrvatskim ministrom u austrijskoj Saveznoj vladi. (Hrvatske novine, 9. 7. 2010.)

Spomenutim **dvim** hrvatskim općinam se je i pridružila općina Grosshabersdorf iz Nimške, ka se isto prijatelji s Malinskom. (Hrvatske novine, 19. 7. 2012.)

Akuzativ

Zapravo sam pravao **dva**, tri dane dokle sam dobio takorekuć „ćut“ da se i ja uključim u latinske razgovore. (Novi glas, 3/2015)

Za **dvi** ove koreografije, naime za „Stinjačko Kolo“ i za „Poljance“, je Mirko Berlaković — kot i za sve koreografije iz Hrvatske i za sve tamburaške kusiće — napisao aranžmane. (Hrvatske novine, 25. 2. 2012.)

Ali u medjuvrimeu sam dospila putovati na drugi način kroz Europu i živiti **dvoja** ljeta⁹ dugo u inozemstvu. (Novi glas, 3/2015)

Potom sam učio **dvoja** ljeta standard hrvatski kod Ivana Rončevića. (Novi glas, 3/2015)

L o k a t i v

To očito znači da će Slovenija izbiglice, kao i u **dvi** slučaji do sada, vraćati u Hrvatsku ako pokušaju ući u Slo. (Hrvatske novine, 23. 9. 2015.)

Dosada imaju u **dvi** čuvarnica približno 250 dice. (Hrvatske novine, 14. 5. 2015.)

I pri učnji nimškoga jezika se po **dvi** ljeti ne čitaju veljek Goetheova djela! (Novi glas, 3/2015)

Prvu poduku iz glasovira dostao je od oca sa sedam ljet, a po **dvoji** ljeti jur je uspješno javno nastupio. (Hrvatske novine, 9. 2. 2011.)

I n s t r u m e n t a l

Mingle definira novi oblik odnosa med **dvimi** človiki. (Hrvatske novine, 20. 6. 2014.)

Za vrime med **dvimi** boji i za vrime Prvoga svitskoga boja je ekonomsko stanje općine bilo jako čemerno, tako da se je žitak u općini počeo nek potihio normalizirati. (Novi glas, 3/2015)

Uza to neka se otvoru novi kanali dijaloga med ovimi **dvimi** državami i neka se produbu kontakti med zastupniki obadvih zemalj. (Hrvatske novine, 19. 2. 2015.)

Pred **dvimi** ljeti odibran i za predsjednika grupe umjetnikov u Gradišću, ku je još davnoga 1956. ljeta utemeljio slikar Rudolf Klaudus iz Maloga Borištofa. (Hrvatske novine, 24. 7. 2015.)

⁹ Iako je u *Gramatici gradišćanskohrvatskoga jezika* (usp. Benčić i dr. 2003: 163) naglašeno da se uz imenicu *ljeto* koriste gotovo isključivo oblici *dva*, *tri* te da se u književnom jeziku u kosim padežima ostalih imenica srednjeg roda koriste odgovarajući oblici glavnih brojeva *dva* i *tri*, iz primjera možemo vidjeti da se u praksi još uvijek koriste i odgovarajući oblici glavnih brojeva za srednji rod, odnosno *dvoja* i *troja*.

Broj *tri* u gradišćansko-hrvatskom ima jedan oblik za muški i ženski rod, dok se za srednji upotrebljava oblik srednjeg roda množine brojevnog pridjeva *troja* (usp. Benčić i dr. 2003: 163). No primjeri iz korpusa ukazuju na to da se i za srednji rod umjesto brojevnog pridjeva sve više počinje upotrebljavati broj, čija je sklonidba jednaka sklonidbi za muški i ženski rod.

Broj <i>tri</i>			
	m. r.	ž. r.	s. r.
N	tr-i		tr-oja
G	tr-ih		tr-ojih
D	tr-im		tr-ojim
A	tr-i		tr-oja
V	tr-i		tr-oja
L	tr-i		tr-oji
I	tr-imi		tr-ojimi

Nominativ

Tako se je Mate Meršić-Miloradić bavio geometriom i matematikom; u ti područji je i napisao i publicirao **troja** djela u latinskom jeziku sljedećimi naslovi [...]. (Novi glas, 3/2015)

Genitiv

I ovde očigledno nezadovoljna grupacija ljudi, ali oput seniori nagovoreni od **trih** četirih bivših funkcionarov. (Hrvatske novine, 1. 4. 2010.)

Svaki od **trih** tečajev HKD-a je koncipiran za posebnu grupu dice. (Novi glas, 3/2015)

Izbiglička kriza tribala je biti glavna tema djelatnoga sastanka čelnikov **trih** članic EU-a i zemalj na nedavno zatvorenoj tzv. balkanskoj migrantskoj ruti. (Hrvatske novine, 31. 3. 2016.)

Mundimitar je jedno od **trih** sel u ki se danas još govori hrvatski. (Hrvatske novine, 20. 2. 2016.)

Dativ

Po prvi put ćedu nagrade (ukupno 6.000 €) podeliti **trim** dobitnikom ljetos u oktobru. (Hrvatske novine, 23. 8. 2012.)

Akuzativ

Tri ljeta dugo se je učio hrvatski i jezik sada jur dobro i tečno govori i se jur jako ugodno ćuti u gradišćansko-hrvatskoj sceni u Beču. (Novi glas, 3/2015)

Tako se je Mate Meršić-Miloradić bavio geometriom i matematikom; u ti područji je i napisao i publicirao **troja** djela u latinskom jeziku sljedećimi naslovi [...]. (Novi glas, 3/2015)

Tako sam bio zaposlen **troja** ljeta dugo u stručnoj knjižnici Instituta za staru povijest na Sveučilišću Beč. (Novi glas, 3/2014)

Lokativ

Po **tri** iznimno uspješni mandati Ivane Lušić, na mjestu vršitelja dužnosti ravnatelja LADA, jedinoga profesionalnoga nacionalnoga folklornoga ansambla, Ministarstvo kulture imenovalo je Krešimira Dabu ki je posljednjih pet ljet peljao Službu za odnose s javnošću i marketing u LADU. (Hrvatske novine, 8. 5. 2014.)

Vesna Cvjetković, je u prošli **troji** ljeti djelala kao glavna tajnica u Ministarstvu vanjskih i europskih poslova u Zagrebu, takorekuć kao desna ruka ministrice Vesne Pusić, a je pred tim službovala kao veleposlanica Hrvatske u Grčkoj, Gruziji i Njemačkoj. (Hrvatske novine, 15. 10. 2015.)

Instrumental

Javnosti je njegovo cirka 1 PS jako vozilo s **trimi** kotači po prvi put predstavio u julu, 1886. ljeta. (Hrvatske novine, 11. 2. 2011.)

Tako sam se pred **trimi** ljeti odlučila, da ću si iskati djelo, ko ima posla sa študijumom – naticala sam se kod razliĉnih medijov, pr-agencijov i bibliotekov. (Novi glas, 3/2014)

Broj *četiri*¹⁰ u nominativu i akuzativu ima posebne oblike za muški, ženski i srednji rod, dok su ostali kosi padeži isti za sva tri roda (usp. Benčić i dr. 2003: 164).

Broj četiri			
	m. r.	ž. r.	s. r.
N	četir-i	četir-e	četir-a
G	četir-ih	četir-ih	četir-ih
D	četir-im	četir-im	četir-im
A	četir-e	četir-e	četir-a
V	četir-i	četir-e	četir-a
L	četir-i	četir-i	četir-i
I	četir-imi	četir-imi	četir-imi

Nominativ

A uopće nedovoljne su **četire** ure na tajedan za ljude, ki nimaju nikakovoga predznanja gradišćanskohrvatskoga jezika. (Novi glas, 3/2015)

Po Capotortijevoj definiciji manjinu karakteriziraju **četira** svojstva [...]. (Hrvatske novine, 20. 3. 2015.)

Genitiv

I ovde očigledno nezadovoljna grupacija ljudi, ali ovput seniori nagovoreni od trih **četirih** bivših funkcionarov. (Hrvatske novine, 1. 4. 2010.)

Nudile bi se gradišćanskohrvatske vježbe u opsegu od **četirih** ur. (Novi glas, 3/2015)

Pri ovom kongresu su delegati iz **četirih** sel zaključili nove statute, polag kih Savez sada ima tri potpredsjednike. (Hrvatske novine, 5. 12. 2014.)

Dativ

Filip Hauck je naglasio kako se „Hrvatski centar jako ponosi tim, da smi ovo ljeto jur po četvrti put dodeliti kulturnu nagradu »Mini-Metron« za naraščaj, ovput **četirim** mladim i angažiranim gradišćanskim Hrvatom i Hrvaticam.“ (Hrvatske novine, 4. 5. 2012.)

¹⁰ U brojenju se kod broja 4 koristi oblik ženskog roda *četire* (usp. Benčić i dr. 2003: 164).

Akuzativ

Dokle se situacij a ne preminji, Novi glas nadalje podupira **četire** puti u ljetu industriju za črljene olovke. (Novi glas, 1/2015)

2012. ljeta je jačkar i kompozitor Mario Gregorich okupio **četire** muzičare oko sebe, da pri jednom jedinstvenom koncertu prezentira svoje do tada neobjavljene jačke. (Novi glas, 3/2015)

Trenutno imamo u ponudi **četire** ure na tajedan. (Novi glas, 3/2015)

Popularnost Merkel je opala na najnižu razinu u zadnja **četira** ljeta i neki člani nje Kršćanskih demokratov (Cdu) i njeve bavarske sestrinske stranke Kršćanske socijalne unije (Csu) želju da ona zauzme čvršći stav uz sveobuhvatnu kontrolu granic. (Hrvatske novine, 19. 11. 2015.)

Lokativ

Po **četiri** razredi gimnazije u Firštiflju (Fürstenfeld) završio je 1955. svoju učiteljsku izobrazbu na učiteljskoj školi u Graca. (Hrvatske novine, 25. 2. 2016.)

Diozimatelji su se u **četiri** djelaonica bavili s fotografijom, improvizacijskim kazališćem, neformalnim obrazovanjem i dugotrajnošću (Nachhaltigkeit) i su uz ove teme obradili geslo seminara. (Novi glas, 2/2015)

Kao hrvatska veleposlanica u Beču je naslijedila Gordana Bakotu, komu je u 30. juniju po već od **četiri** ljeti istekao mandat i ki se je vratio u Ministarstvo vanjskih poslov u Zagreb. (Hrvatske novine, 15. 10. 2015.)

Triba istaknuti, da to nije samo iz gledišća i u okviru slavistike, nego na **četiri** dost različni područji znanosti. (Hrvatske novine, 4. 5. 2012.)

Instrumental

Stoprv čim je razvit Benz Velo s **četirimi** kotači i poboljšanim paljenjem (Zündung) je auto našao kupce. (Hrvatske novine, 11. 2. 2011.)

Ali kako usavršiti svoje jezično znanje s maksimalno **četirimi** urami na tajedan? (Novi glas, 3/2015)

Stinjaki da su pred **četirimi** ljeti bili na pohodu kod saveznoga predsjednika Fischera u Beču, je rekao načelnik Stinjakov mr. Jundre Grandić (VP). (Hrvatske novine, 12. 7. 2013.)

Ostali glavni brojevi ne razlikuju se po rodu, a u kosim padežima preuzimaju množinske nastavke zamjeničke deklinacije (usp. Benčić i dr. 2003: 165).

Ostali glavni brojevi	
N	pet
G	pet- ih
D	pet- im
A	pet
V	pet
L	pet- i
I	pet- imi

Genitiv

Dilit ćedu supe u staroj školi od **jedinajstih** do podne do jedne na podne. (DDH, 22. 2. 2015.)

Lokativ

U četiri od podne je sveta maša u crkvi, a u **peti** je čašćenje. (DDH, 22. 2. 2015.)

Instrumental

Ako kaniš putovati samo kroz jednu državu, moreš zibirati med trimi, četirimi, **šestimi i osmimi** dani putovanja unutar jednoga miseca. (Novi glas, 3/2015)

Častili su Roberta Hajzsana sa certifikatom za njegovo dugoljetno publicističko, prosvjetno i kulturno djelovanje i utemeljenje Panonskoga instituta u Pinkovcu pred **dvajsetdvimi** ljeti. (DDH, 22. 2. 2015.)

3.3.5. Glagoli

U gradišćanskohrvatskom jeziku zastupljena su sva glagolska vremena koja možemo naći i u hrvatskom standardnom jeziku: prezent, aorist, imperfekt, perfekt, pluskvamperfekt, futur prvi te futur drugi. Također su zastupljeni glagolski načini imperativ, kondicional prvi te kondicional drugi. Svi su navedeni glagolski oblici detaljno opisani u *Gramatici gradišćanskohrvatskoga jezika* (usp. Benčić i dr. 2003: 196–203). U nastavku će pobliže prikazani biti samo oni oblici koji se razlikuju od oblika u hrvatskom standardnom jeziku.

U 1. licu jednine prezenta u gradišćanskohrvatskom jeziku nastavak *-u* čuva se samo u glagolu *htiti*.

Ja se zaistinu **hoću** zahvaliti svim ki su ovde sudjelivali, jer mi nismo nikakova uprava, ovo su djelale samo privatne osobe. (Hrvatske novine, 14. 1. 2012.)

U 3. licu množine prezenta glagoli s tematskim morfemom *-a-* dobivaju nastavak *-ju*, dok svi ostali glagoli dobivaju nastavak *-u*.

Ako dica **vidu**, da starji svoj materinski jezik **gledaju** kot hendikep u vlašćem socijalnom razvitku, se ona ta jezik **nauču** samo manjkavo. (Hrvatske novine, 19. 10. 2012.)

Ove razmjene **donašaju** jako veliki prinos u očuvanju ali i širenju hrvatskoga i gradišćanskohrvatskoga jezika. (Hrvatske novine, 13. 6. 2014.)

Žitni produkti se **dilu** na cjelovite i rafinirane. (Hrvatske novine, 28. 3. 2014.)

Leggingsi ili na hrvatskom jeziku tajice se momentano **nosu** uz halje i šik tunike. (Hrvatske novine, 8. 7. 2011.)

O tom **svidoču** zapisi na grčki i rimski freska. (Hrvatske novine, 20. 1. 2011.)

Glagol *htiti* u 3. licu množine prezenta čuva nastavak *-du*, no samo u nenaglašenom obliku koji se koristi za tvorbu futura prvog. Naglašeni oblik, kao i većina glagola, dobiva nastavak *-u*.

Milo mi je ljudstva — veli Jezuš, jer su mene zrinuli na stran, da im ne budem na putu da budu mogli činiti ča **hoću**. (Hrvatske novine, 18. 2. 2012.)

Kako nam slasni ljetni jiliši **nećedu naleći**? (Hrvatske novine, 24. 7. 2014.)

Oni **ćedu** Gradišće **zastupati** pri saveznom naticanju 23. marca u Linzu. (DDH, 22. 2. 2015.)

U Frakanavi **ćedu** subotu po šesti put **priređiti** ognjogasno naticanje, takozvani „Kupl-Kup“. (DDH, 22. 2. 2015.)

Svetačni akt **ćedu** muzički **oblikovati** crikveni zbor „Klimpuh“, crikveni zbor „Trajštof“ i tamburaški sastav „Koprive“ iz Petrovoga sela. (DDH, 22. 2. 2015.)

3.4. Sintaktička analiza

U sintaktičkom se smislu ističe izostavljanje čestice *li* u upitnim rečenicama:

Je to bila i za Vas heroična akcija – istupiti iz partije? (Novi glas, 2/2015)

Bi rado jednu točku za manjinu Gradišćanskih Hrvatov preminjili? (Novi glas, 2/2015)

Jezična kompetencija: Je ona zaista slaba, ili se jednostavno ne koristi? (Novi glas, 3/2015)

Je on bio gradišćanski Hrvat ili je barem znao hrvatski? (Novi glas, 3/2015)

Također se ističe proklitički položaj povratne zamjenice *se*:

Ljudi ki živu na veganski način *se* hranu čisto prez životinjskih produktova. (DDH, 22. 2. 2015.)

Žitni produkti *se* dilu na cjelovite i rafinirane. (Hrvatske novine, 28. 3. 2014.)

Leggingsi u solidnoj farbi *se* moru kombinirati sa šarim gornjim dijelom, a šari leggingsi *se* moru kombinirati s jednobožnim gornjim dijelom. (Hrvatske novine, 8. 7. 2011.)

U perfektu povratnih glagola u 3. licu jednine ne izostavlja se enklitika *je*:

Ali ispostavilo *se je*, da postoji interakcija medikamentova s citrusi. (Hrvatske novine, 20. 1. 2011.)

Pretežno *se je* bavio historičnim orguljama, a gradio i popravljao je i različne gudačke instrumente i klavire. (DDH, 22. 2. 2015.)

Prlje *se je* govorilo, da pastelne farbe, ke ne stvaraju dost velik kontrast, nisu optimalne uz bijelo. (Hrvatske novine, 19. 7. 2013.)

4. Utjecaj njemačkog jezika na leksičkoj razini

Ovo se poglavlje bavi utjecajem njemačkog jezika na leksičkoj razini. Uz fonološku i morfosintaktičku adaptaciju posuđenica bit će analizirano i prebacivanje koda.

4.1. Fonološka adaptacija

Fonološka adaptacija zamjena je stranih glasova domaćima, a predstavlja neizbježan korak pri integraciji posuđene leksičke jedinice (usp. Štebih Golub 2010: 38). Zamjenu, tj. supstituciju glasova Rudolf Filipović (1986: 68) naziva transfonemizacijom te razlikuje tri njezina tipa: potpunu, djelomičnu ili kompromisnu te slobodnu (usp. Filipović 1986: 72). Pri potpunoj transfonemizaciji fonemi jezika davaoca zamjenjuju se „odgovarajućim fonemima jezika primaoca čiji opis odgovara opisu fonema modela, tj. samoglasnici se ne razlikuju po otvoru i mjestu artikulacije, a suglasnici po mjestu i načinu artikulacije“ (ibid.). Djelomična ili kompromisna transfonemizacija podrazumijeva zamjenu fonema jezika davaoca „odgovarajućim fonemima jezika primaoca čiji opis samo djelomično odgovara opisu fonema modela. Vokali se mogu razlikovati po otvoru, ali ne po mjestu artikulacije, a konsonanti se razlikuju po mjestu, ali ne i po načinu artikulacije“ (ibid.). Slobodna transfonemizacija ne provodi se prema fonetskim principima, već se temelji na ortografiji ili na nekom izvanlingvističkom faktoru. Fonemi jezika davaoca zamjenjuju se potpuno slobodno jer „nemaju čak ni djelomične artikularne¹¹ ekvivalente u jeziku primaocu“ (ibid. 72–73).

Ščukanec (2011: 208–209) donosi tablični pregled onih glasova čija se realizacija u gradišćanskohrvatskom jeziku razlikuje od glasova u njemačkim modelima. Na temelju njemačkog fonološkog sustava glasove dijeli na konsonante, vokale i diftonge. Vokali i diftonzi prikazani su u zajedničkoj tablici, a konsonanti se nadalje dijele na eksplozive, frikative, afrikate, nazale i likvide. Nazali i likvidi prikazani su u zajedničkoj tablici, a ostale potskupine u pojedinačnim tablicama. Kao što Ščukanec (ibid.: 209) naglašava, njemački model u gradišćanskohrvatskom jeziku najčešće ima više od jedne realizacije. U nastavku se nalaze spomenuti tablični prikazi, a neke od realizacija opimjerene su vlastitim primjerima iz korpusa.

¹¹ Piškorec (2005: 41) pretpostavlja da bi umjesto *artikularne* vjerojatno trebalo stajati: *artikulacijske*.

1. Vokali i diftonzi:

njem.	[ɪ]	[ʏ]	[y:]	[yʰ]	[ɔ]	[u:]	[e:]	[ɛ]	[ɛ:]	[ø:]	[øʰ]	[œ]
gh.	[u] [a] [e]	[i] [u] [ia] [e]	[i] [ia] [e]	[i]	[i] [a]	[o] [e]	[a] [i]	[o] [a] [e]	[a]	[e]	[e]	[e] [o] [i] [u]
njem.	[ɔ]	[o:]	[ə]	[a]	[aʰ]	[a:]	[au]	[ɔy]	[ar]			
gh.	[u] [e] [o]	[u] [i] [e]	[a] [e]	[o] [u]	[i]	[o]	[a] [u] ¹²	[aj] [au]	[a] [oj] [e] [i] ¹³			

- njem. [ʏ] > gh. [u] - küssen ['kʏsn̩] > kušnuti

Mladoženja po prvi put smi **kušnuti** svoju izabranu. (Hrvatske novine, 22. 9. 2011.)

- njem. [ɛ] > gh. [a] - März [mɛʁts] > marc

U **marcu** o. lj. značajan životni jubilej, 80. rođendan, slavi jedan od inicijatorov revitalizacije tr institucionalizacije hrvatske manjine u Slovačkoj republici doc. inž. Juraj Cvečko, CSc. (Hrvatske novine, 3. 4. 2015.)

- njem. [ɔ] > gh. [u] - Joppe ['jɔpə] > jupa

Od stare prateži, recimo **jupe**, moremo ušiti torbu ili ruksak. (Hrvatske novine, 29. 4. 2011.)

- njem. [ɔ] > gh. [u] - Form [fɔʁm] > furma

U namašćenju i pomućenoj **furmi** peći oko fitalj ure. (Hrvatske novine, 27. 1. 2011.)

- njem. [ə] > gh. [a] - Farbe ['fʌʁbə] > farba

Črno je klasična **farba** i idealna za svetačne večernje izlaske, ar daje dozu elegancije i profinjenosti. (Hrvatske novine, 19. 7. 2013.)

- njem. [a] > gh. [o] - Flasche ['flaʃə] > floša

Piće su počeli puniti u **floše**, i 1915. ljeta upeljan je prepoznatljiv oblik Coca-Cola. (Hrvatske novine, 11. 9. 2013.)

¹² Nađen je primjer u kojem se njemački diftong [au] reflektirao kao [u]. Budući da ta realizacija nije bila navedena u tablici, naknadno je dodana.

¹³ Također je nađen primjer u kojem se njemački diftong [ai] reflektirao kao [i] te je i ta realizacija naknadno dodana u tablicu.

- njem. [a:] > gh. [o] - malen ['ma:lən] > moljati

Vizualno-prostorni tip rado fotografira, dobro **molja**, zna si predstavljati sve i iz druge perspektive i šikan je s gradjevnimi slogi (Bausätze). (Hrvatske novine, 16. 9. 2011.)

- njem. [au] > gh. [a] - brauchen [braʊχən] > pravati

Knjige i teksti se već nisu **pravali** mučno pisati rukom, nego sada je nastalo moguće, da se čuda laglje i ljutije napravu i razmnožavaju. (Novi glas, 1/2015)

- njem. [au] > gh. [u] - dauern ['daʊən] > durati

Zbog takovih trenutkov poželjim da mesopust **dura** cijelo ljeto. (Hrvatske novine, 20. 3. 2014.)

- njem. [aɪ] > gh. [i] - Feige ['faɪgə] > figa

I **figa** ljubi sunce. Po toplom ljetu uzreja sad, ki se mora velje pojisti, ar se ne drži dugo. (Hrvatske novine, 15. 6. 2012.)

2. Konsonanti:

a) Eksplozivi

njem.	[b]	[p]	[d]	[t]	[k]	[g]
gh.	[p] [f]	[b]	[t]	[d] [k]	[g] [h] [f]	[k]

- njem. [b] > gh. [p] - brauchen [braʊχən] > pravati

Knjige i teksti se već nisu **pravali** mučno pisati rukom, nego sada je nastalo moguće, da se čuda laglje i ljutije napravu i razmnožavaju. (Novi glas, 1/2015)

- njem. [p] > gh. [b] - Leibchen ['laɪpçən] > lajblj(in)

Jur po tom, kako su bili obličeni, divičice u lipo uredjeni uzlopsi nošnja, sve slične šoljine, ali pred svim je imala svaka divičica frizuru, na čem bi si mogla zeti primjer već ka velika tamburaška grupa; dičaki u bijeli hlača, kade su pasale dužine, i svi s lipimi rupci oko pasa i črnimi **lajblji**, sam vidio, da se u ovoj grupi djela ozbiljno i da imaju odgovorni pojma o folkloru. (Hrvatske novine, 18. 6. 2015.)

- njem. [k] > gh. [f] - Kirtag ['kɪʁta:k] > kiritof

Nedavno su Štokavci imali nastup na **kiritofu** u Filežu, na Lovrenču 7. augusta. (Hrvatske novine, 19. 8. 2011.)

- njem. [k] > gh. [g] - Krapfen ['krapfn̩] > groflj

Osim prave karnevalske gošćine, ka je uključivala i neizostavne **groflje**, frite uzvanike je dočekala bogata tombola, od ke je svaki bar ponešto osvojio. (Hrvatske novine, 20. 3. 2014.)

- njem. [g] > gh. [k] - Geschäft [gə'ʃɛft] > kšeft

Hilde i Gabrijel Zvonarić imaju tri sine, ki su roditeljem u **kšeftu** pomagali, ali konačno se nijedan nije našao ki bi bio preuzeo obiteljsko poduzeće. (DDH, 22. 2. 2015.)

b) Frikativi

njem.	[f]	[v]	[s]	[z]	[ʒ]	[ʃ]	[x]	[ç]
gh.	[v] [b]	[b]	[z] [ts] [st] [ʃ] [ʒ]	[s] [ʃ] [ʒ]	[dʒ]	[tʃ] [ʒ] [ʃk]	[h] [v] [k]	[k] [h] [j]

- njem. [s] > gh. [ʃ] - Kloster ['klo:stɐ] > kloštar

Redovniki i koludrice si moraju čistiti svoje **kloštre** sami. (Hrvatske novine, 3. 12. 2010.)

- njem. [z] > gh. [s] - Sorte ['zɔʁtə] > sorta

U sve to se zatakne nekoliko krumpirov dobre **sorte**. (Hrvatske novine, 15. 6. 2012.)

- njem. [z] > gh. [s] - Suppe ['zʊpə] > supa

Različne salate od povrća, sira, rizanac, tune i šunke, hladna **supa** od ugorkov, brusketi i različni namazi od povrća, su samo neki od ljetnih jilišev, ki se jednostavno moru prirediti, svejedno je li ljetujemo doma ili kade u tudjini. (Hrvatske novine, 24. 7. 2014.)

- njem. [z] > gh. [ʒ] - Semmel ['zɛml̩] > žemlja

Jisti **žemlju**, je bio luksuz. (Hrvatske novine, 26. 11. 2010.)

- njem. [ʒ] > gh. [dʒ] - Orange [o'raŋʒə] > orandža

Križanjem tih vrsti su nastale sve druge, danas popularne vrsti, kotno **orandža**, tangerina, bergamota, grejp, citriona i kumkvat. (Hrvatske novine, 20. 1. 2011.)

- njem. [ʃ] > gh. [tʃ] - Schokolade [ʃoko'la:də] > čokolad

Črni **čokolad** se dobro prodava, ar črni **čokolad** je zdrav. (Hrvatske novine, 19. 5. 2013.)

- njem. [ʃ] > gh. [ʃk] - Bischof ['bɪʃoːf] > biškup

Izložbu otvara dijecezanski **biškup** Živković uz nazočnost veleposlanika RH Gordana Bakote. (Hrvatske novine, 25. 9. 2013.)

- njem. [x] > gh. [v] - brauchen [braʊχn̩] > pravati

Knjige i teksti se već nisu **pravali** mučno pisati rukom, nego sada je nastalo moguće, da se čuda laglje i ljutije napravu i razmnožavaju. (Novi glas, 1/2015)

c) Afrikate

njem.	[pf]	[ts]
gh.	[f] [p]	[tʃ]

- njem. [pf] > gh. [f] - Krapfen ['krapf̩n̩] > groflj

Osim prave karnevalske goščine, ka je uključivala i neizostavne **groflje**, frite uzvanike je dočekala bogata tombola, od ke je svaki bar ponešto osvojio. (Hrvatske novine, 20. 3. 2014.)

- njem. [pf] > gh. [f] - Pfarre ['pfarə] > fara

Fara Stinjaki poziva dođuću nedilju na tradicionalnu korizmenu akciju s različnim supami. (DDH, 22. 2. 2015.)

d) Nazali i likvidi

njem.	[m]	[n]	[ŋ]	[ŋ]	[ŋk]	[ŋg]	[l]	[l]	[lj]	[v]	[r]
gh.	[n]	[m] [nj]	[n] [ng] [nk] [nj] [jn]	[n]	[nk]	[njg]	[j] [lj]	[l] [lj] [elj] [alj]	[l]	[r] [er] [ar] [or] [a] [ur] [ir] ¹⁴	[a]

- njem. [l] > gh. [lj] - malen ['ma:lən] > moljati

Vizualno-prostorni tip rado fotografira, dobro **molja**, zna si predstavljati sve i iz druge perspektive i šikan je s gradjevnimi slogi (Bausätze). (Hrvatske novine, 16. 9. 2011.)

- njem. [l] > gh. [lj] - Kugel ['ku:g̩l] - kuglja

Zato recimo u takovi prodavaonica moremo kupiti božićne **kuglje** u protuliću. (Hrvatske novine, 8. 12. 2012.)

¹⁴ Pronađen je primjer kojem je fonem [v] dao [ir] te je ta realizacija naknadno dodana u tablicu.

- njem. [ɪ] > gh. [alj] - Viertel ['fɪʁtʃl̩] > frtalj

U namašćenoj i pomučenoj furmi peći oko **frtalj** ure. (Hrvatske novine, 27. 1. 2011.)

- njem. [ʊ] > gh. [r] - Uhr [u:ʁ] > ura

Čekam frtalj **ure**. (Novi glas, 4/2014)

- njem. [ʊ] > gh. [er] - Blazer ['ble:zɐ] > blezer

Ne postoji ništa zanimljivijega nego bijela bluza pod škurijim gornjim dijelom kot je to na priliku **blezer**. (Hrvatske novine, 19. 7. 2013.)

- njem. [ʊ] > gh. [ar] - Muster ['mostɐ] > mustar

Pri kombiniranju je odlučan i **mustar**. (Hrvatske novine, 19. 7. 2013.)

- njem. [ʊ] > gh. [or] - Zucker ['tsʊkɐ] > cukor

Zbog njegovoga gorkoga ukusa su mu Englezi počeli dodavati mlako i **cukor**. (Hrvatske novine, 30. 8. 2013.)

- njem. [ʊ] > gh. [ir] - Tischler ['tɪʃlɐ] > tišlir

U ovom slučaju je to „**Tišlir**“ Ferec Grandić ki je toliko dobrog mogao učiniti u Africi upravo i zato, kad su mu ljudi pomogli, uglavnom i pineznimi dari. (Hrvatske novine, 9. 8. 2014.)

4.2. Morfosintaktička adaptacija

Ovo potpoglavlje bavi se podjelom i opisom posuđenica iz njemačkog u gradišćanskohrvatski jezik s obzirom na razinu morfosintaktičke adaptacije.

4.2.1. Izravne posuđenice

U ovom radu pojmom izravne posuđenice obuhvaćamo riječi koje su izravno (bez prevođenja) preuzete iz njemačkog u gradišćanskohrvatski jezik. Piškorec (2005: 74) izravne posuđenice dijeli na jednostavne i hibridne. Budući da su primjeri za hibridne posuđenice jako rijetki, bit će obrađene samo jednostavne posuđenice koje se s obzirom na razinu prilagođenosti morfološkom sustavu dijele na: neadaptirane posuđenice i adaptirane posuđenice. Adaptirane posuđenice nadalje se dijele na prototipno adaptirane i eliptično adaptirane (usp. *ibid.*).

4.2.1.1. Neadaptirane posuđenice

Ovaj tip posuđenica prilagodio se gradišćanskohrvatskom jeziku u fonološkom smislu, no ne i na „fleksijsko-morfološkoj razini“, a čine ga isključivo indeklinabilni pridjevi koji se pojavljuju u funkciji atributa ili kao dio imenskog predikata (usp. Ščukanec 2011: 231). Nađene su potvrde u korpusu za neadaptirane pridjeve za obje sintaktičke funkcije:

Atribut

Na večer ćemo pak kombinirati hlače s **feš** tunikom. (Hrvatske novine, 5. 2. 2014.)

Uske hlače, **šik** blezer i atraktivni cipeli su stvoreni za protulični fashion look. (Hrvatske novine, 5. 2. 2014.)

Običaj uživanja čaja je u **nobel** stani postalo znak obrazovanja i profinjenosti. (Hrvatske novine, 30. 8. 2013.)

Dio imenskog predikata

One su **šik** i ugodne, ali se ne moru nositi kot hlače! (Hrvatske novine, 8. 8. 2011.)

4.2.1.2. Adaptirane posuđenice

Adaptirane posuđenice prilagodile su se gradišćanskohrvatskom jeziku na fleksijsko-morfološkoj razini. Ščukanec (2011: 231–232) preuzima Piškorčevu (2005: 74) podjelu te ih dijeli na prototipno adaptirane posuđenice i eliptično adaptirane posuđenice.

4.2.1.2.1. Prototipno adaptirane posuđenice

U skupinu prototipno adaptiranih posuđenica ubrajamo „one posuđenice koje su se u morfosintaktičkome smislu prilagodile gradišćanskohrvatskome jezičnome sustavu“ (Ščukanec 2011: 231). U nastavku slijede primjeri za prototipno adaptirane imenice, pridjeve i glagole.

Imenice¹⁵

Muški rod

Prototipno adaptirane imenice muškog roda završavaju na suglasnik. Takve imenice dobivaju nastavak $-\emptyset$ te je riječ isključivo o fonološki adaptiranom njemačkom modelu. Da bi se adaptirao kao imenica muškog roda, model ne mora biti muškog roda i u njemačkom jeziku, već je bitno da nakon adaptacije završava na suglasnik.

¹⁵ Ščukanec (2011: 222–226) donosi popis imeničkih završetaka koje imaju adaptirane imenice te svaki od njih oprimjeruje. Adaptirane imenice muškog roda imaju nastavke: *-ar, -aš, -oš, -ac, -ač, -ek/-ak, -lin/-ljin, -(e)l/-(e)lj/-(a)lj, -aj, -ist, -(i)uš, -nik, -ung, -ij*, adaptirane imenice ženskog roda imaju nastavke: *-a, -ija, -(on)ica, -ka, -ača, -ost, -ajla, -ovina, -ja*, a adaptirane imenice srednjeg roda imaju nastavke: *-o, -anje/-enje, -išće*. Budući da je u ovom dijelu rada riječ samo o prototipno adaptiranim imenicama, neće biti navedeni primjeri za sve nastavke.

• njemački model + $-\emptyset$:

• Blazer > blezer

Ne postoji ništa zanimljivijega nego bijela bluza pod škurijim gornjim dijelom kot je to na priliku **blezer**. (Hrvatske novine, 19. 7. 2013.)

• Muster > mustar

Pri kombiniranju je odlučan i **mustar**. (Hrvatske novine, 19. 7. 2013.)

• Zucker > cukor

Zbog njegovoga gorkoga ukusa su mu Englezi počeli dodavati mlako i **cukor**. (Hrvatske novine, 30. 8. 2013.)

• Bischof > biskup

Izložbu otvara dijecezanski **biskup** Živković uz nazočnost veleposlanika RH Gordana Bakote. (Hrvatske novine, 25. 9. 2013.)

• Kloster > kloštar

Redovnici i koludrice si moraju čistiti svoje **kloštre** sami. (Hrvatske novine, 3. 12. 2010.)

Kod imenica koje u njemačkom jeziku imaju nastavak $-el$, a koje se u gradišćanskohrvatski jezik adaptiraju kao imenice muškog roda, taj se nastavak ostvaruje kao $-(e)l/-(e)lj/-(a)lj$. Zapravo je i ovdje riječ isključivo o fonološkoj prilagodbi. Ne dodaje se novi nastavak, već se prilagođava već postojeći.

• $-(e)l/-(e)lj/-(a)lj$:

• Viertel > frtalj

Čekam **frtalj** ure. Denas nij puno aktivnosti ovde. (Novi glas, 4/2014)

Ženski rod

- *-a*:

Najviše prototipno adaptiranih imenica ženskog roda ima nastavak *-a*. Ščukanec (2011: 224–225) navodi šest skupina imenica koje tijekom prilagodbe dobivaju nastavak *-a*: 1. Imenice koje u njemačkom završavaju na [ə] koje se u gradišćanskohrvatskim replikama ostvaruje kao [a]; 2. Imenice u kojima se slogotvorno l [l̥] i nastavak *-el* realiziraju kao *-(l)a* ili *-(lj)a*; 3. Imenice u kojima se slogotvorno l [l̥] i nastavak *-el* gube, a ostvaruje se finalno *-a*; 4. Imenice u kojima se vokalizirano r [ɐ] ostvaruje kao *-ra*; 5. Imenice u kojima se slogotvorno n [ŋ] ostvaruje kao *-na* ili *-a*; 6. Imenice kojima se nastavak *-a* dodaje na njemački model. U nastavku slijede primjeri iz korpusa za neke od navedenih skupina:

- [ə] > [a]:

- Bluse ['blu:zə] > bluza

Ne postoji ništa zanimljivijega nego bijela **bluza** pod škurijim gornjim dijelom kot je to na priliku blezer. (Hrvatske novine, 19. 7. 2013.)

- *-el* > *-(lj)a*:

- Semmel > žemlja

Svaka **žemlja**, ku jimo, je progutala nekoliko vrčev vode, još prlje nego je u malinu od zrnja samljena muka. (Hrvatske novine, 26. 11. 2010.)

- njemački model + *-a*:

- Norm > norma

Naravno je moguće, da poduzeće samo išće jeftinije djelače, ali to nije **norma**. (Novi glas, 4/2014)

- *-ija*:

Ščukanec (2011: 225) navodi četiri skupine imenica koje kod morfosintaktičke adaptacije dobivaju nastavak *-ija*: 1. Imenice kojima se nastavak *-ija* dodaje izravno na njemački model; 2. Imenice u kojima se nastavak *-ija* dodaje umjesto njemačkog završetka *-ion*; 3. Imenice kod kojih se nastavak *-ija* dodaje na njemački model koji završava na [i:]; 4.

Ostale imenice sa završetkom *-ija*. Prema primjerima koje navodi, i koji su pronađeni u korpusu na kojem se temelji ovaj rad, neke bi se od skupina mogle i pobliže opisati. Kod prve skupine nastavak *-ija* dodaje se na njemački model, tj. imenicu ženskog roda koja završava na *-anz* ili *-enz*, a kod treće se skupine njemački nastavak *-ie* zamjenjuje gradišćanskohrvatskim nastavkom *-ija*.

- njemački model (*-anz / -enz*) + *-ija*:

- Kompetenz > kompetencija

- Nije samo jezična **kompetencija** važna, ku imaš, nego i uspoznavanje novih kulturov. (Novi glas, 4/2014)

- *-ion* > *-ija*:

- Station > štacija

- Prva **štacija** „Wien Express-a“ već nij Schwindgasse - to već nij samo po sebi razumljivo. (Novi glas, 4/2014)

- Situation > situacija

- Za ovo izdanje smo pitali stručnjakinju na području menedžment personala, Stinjačku Barbaru Krammer-Grandits, kakova je aktualna **situacija** na djelatnom tržišću, kako se najbolje natiče za posao i ke pogriške se nikako ne smu dogoditi. (Novi glas, 4/2014)

- *-ie* > *-ija*:

- Serie > serija

- I još jedna **serija** se nastavlja: historičar dr. Nikola Benčić se u ovom izdanju spominje kako je on doživio čas mađarske revolucije 1956. do konačnoga pada željeznoga zastora 1989. (Novi glas, 3/2014)

- Akademie > akademija

- Neophodna je vlašća jezična **akademija**. (Hrvatske novine, 31. 5. 2015.)

Pridjevi

Prototipno adaptirani pridjevi imaju nastavke *-an* i *-ki* (usp. Ščukanec 2011: 226). Ti se nastavci, kao što je vidljivo u primjerima koji slijede, dodaju na fonološki adaptirani njemački model.

- *-an* (*-(a)na*, *-(a)no*):

- *elegant* > *elegantan*

Jilom daje aromatičan, slatkast, **elegantan** i blag ukus. (Hrvatske novine, 24. 7. 2014.)

- *stabil* > *štabilna*

Ona se je razvila u ličnost, ka je otporna, **štabilna**. (Hrvatske novine, 8. 3. 2013.)

- *-ki* (*-ka*, *-ko*):

- *frisch* > *friško*

Povrće more biti sirovo ili kuhano, **friško**, smrznuto, konzervirano, sušeno, cijelo, narizano ili pirirano. (Hrvatske novine, 28. 3. 2014.)

Glagoli

Prema Ščukanec (2011: 232) većina prototipno adaptiranih glagola ima nastavak *-ati*. Mogući su također i nastavci *-nuti*, *-erati*, *-irati*, *-evati*, *-iti*. U nastavku se nalaze primjeri iz korpusa za neke od navedenih infinitivnih nastavaka.

- *-ati*:

- *sparen* > *šparati*

Dandanas potrošači kanu i moraju **šparati** i gledati na povoljne cijene. (Hrvatske novine, 8. 12. 2012.)

- *tanzen* > *tancati*

Za to igrati tamburicu, **tancati** i nositi lipe nošnje, nije dost. (Hrvatske novine, 20. 9. 2013.)

• *-nuti*:

- küssen > kušnuti

Mladoženja po prvi put smi **kušnuti** svoju izabranu. (Hrvatske novine, 22. 9. 2011.)

• *-irati*:

- probieren > probirati

Najbolje je **probirati** je i onda individualno odlučiti, ka dužina najbolje izgleda. (Hrvatske novine, 8. 7. 2011.)

- akzeptieren > akceptirati

EU da ne kani **akceptirati** da u još jednoj zemlji cvate korupcija kako je to slučaj s EU-članicama Bugarskom i Rumunjskom. (Hrvatske novine, 2. 5. 2010.)

• *-evati*:

- küssen > kuševati

Nikomu ruke **kuševati** i pred nikim pokleknuti, samo pred Bogom. (Hrvatske novine, 4. 12. 2011.)

4.2.1.2.2. Eliptično adaptirane posuđenice

Terminom elipsa u tradicionalnom se jezikoslovlju označava izostavljanje jedne ili nekoliko riječi u rečenici koje se ne smatraju nužnima za gramatičku potpunost i izražavanje željenog značenja (Štebih 2006: 305). Tijekom posuđivanja složenice izostavlja se jedna od tvorbenih osnova, a replike nastale na taj način nazivaju se eliptičnim posuđenicama. Šćukanec (2011: 232) eliptične posuđenice definira kao „posuđenice koje su prilikom adaptacije zadržale samo jedan strukturalni dio njemačkog modela“ te ovaj fenomen ograničava isključivo na imeničke složenice.

- Schlagobers = šlag (hrv. tučeno slatko vrhnje)

A sada kao **šlag** na kavu ova izložba ku nam je ulipšala ravno jedna Hrvatica — Zdenka Infeld — sa slikami Gottfrieda Kumpfa i Güntera Costazze. (Hrvatske novine, 21. 7. 2012.)

4.2.2. Neizravne posuđenice

Neizravne posuđenice Piškorec (2005: 74) dijeli na prototipne neizravne posuđenice i pseudopusuđenice, a prototipne neizravne posuđenice nadalje dijeli na neizravne izvedenice te neizravne složenice (ibid.). Ščukanec (2011: 232–233) od neizravnih posuđenica obrađuje samo neizravne izvedenice te navodi primjere za „imenice, glagole i pridjeve koji su izvedeni iz drugih vrsta riječi“ (ibid.: 232). U nastavku su navedeni primjere za imeničke, pridjevske i glagolske neizravne izvedenice iz korpusa.

Imenice

a) Imenice ženskog roda izvedene iz imenica muškog roda:

- študen(a)t > študentica

Ali moralo bi se zapisati u završne svidodžbe, da je študenat ili **študentica** tokom študija pohađao odnosno pohađala gradišćanskohrvatske vježbe u opsegu tolikih i tolikih ur i je zato ovlašćen odnosno ovlašćena podučavati gradišćanskohrvatski jezik. (Novi glas, 3/2015)

- kandidat > kandidatica

Ona je bila jedna od osam kandidatov i **kandidatic** ki su se naticali u hrvatskom jeziku. (DDH, 22. 2. 2015.)

- sekretar > sekretarica

Ako se prisposodobi broj članov i broj zaposlenih u sekretarijatu, onda dojde na već od 1000 članov samo jedna **sekretarica**. (Novi glas, 1/2015)

b) Imenice izvedene iz glagola:

- tancati > tancanje

Skoro 30 ljet se jur bavim dičjim folklorom i znam, ča to znači, oduševiti dicu od 10 do 16 ljet za folklor, za tamburanje, jačenje i **tancanje**. (Hrvatske novine, 18. 6. 2015.)

- študirati > študiranje

Ponekad traje študijum duže nego redovit rok **študiranja**, jer je študijum težak, obavezne nastave su prepune ili zbog drugih uzrokov. (Novi glas, 3/2015)

- farbati > farbanje

Na kraju je Tom dospio osvidočiti i druge tovaruše, da je **farbanje** ograde najlipša zanimacija, kad je vani vruće, a ne kupanje. (Hrvatske novine, 3. 12. 2010.)

- šparati > šparanje

Bit ćemo to i mi uz **šparanje** pinez. (Hrvatske novine, 29. 4. 2011.)

Pridjevi

Pridjevi koji pripadaju ovoj kategoriji izvode se iz imenica.

- kafe > kafecak, kafecka, kafecko

U tom slučaju su najbolji črni ili **kafecki** leggingsi. (Hrvatske novine, 8. 7. 2011.)

- orandža > orandžast, orandžasta, orandžasto

Orandžasta farba polja označuje žitne produkte, zelena povrće, črljena sadje, žuta ulja i masti, plava mliko i mlične produkte, a lilasta meso, ribe i mehunjarke (Hülsenfrüchte). (Hrvatske novine, 28. 3. 2014.)

Glagoli

Prema Ščukanec (2011: 233) „ovoj kategoriji pripadaju i prefigurirani glagoli koji su u pravilu svršeni“. U korpusu je pronađeno nekoliko primjera koji odgovaraju ovom opisu:

- probirati > sprobirati

Tovaruš, ki mu se prvo ruga, je tako fasciniran od odanosti prijatelja, da i on kani **sprobirati**, kako se farba. (Hrvatske novine, 3. 12. 2010.)

- šparati > prišporiti

Konzument si more **prišporiti** dost pinez, ako anticiklički kupuje, ada ne vezano uz sezonu. (Hrvatske novine, 8. 12. 2012.)

Ljudi, ki rado i dobro spidu u šatoru, moru si čuda **prišporiti**. (Novi glas, 3/2015)

- farbati > pofarbati

Pratež moremo drugačije i **pofarbati**. (Hrvatske novine, 29. 4. 2011.)

- durati > izdurati

Dokle fotografija ili i super8-film dost dugo **izduraju**, se na elektronski medija za pohranu podatkov, brzo izgublaju, kad oslabi magnetizam na vrpce, i otišli skupljeni podatki. (Hrvatske novine, 26. 7. 2012.)

- tankati > natankati

Si morete predstaviti da po napornom danu obavljate domaćinske posle, da bi si **natankali** energiju? (Hrvatske novine, 3. 12. 2010.)

- notirati > nanotirati

U slučaju da one jur izumrli jezik budu kanile oživiti, je potribno bilježiti reprezentativne komunikacijske situacije i **nanotirati** lingvistički. (Hrvatske novine, 22. 5. 2015.)

- mirkati > zamirkati

Jedan datum ki je sigurno lako za **zamirkati**, ali ki ipak ne sliši istini (jedna činjenica, ku na ovom mjestu ne morem dalje objasniti). (Novi glas, 3/2015)

4.2.3. Prevedenice

Prevedenica ili kalk je riječ ili izraz stvoren doslovnim prijevodom sa stranoga jezika koji zadržava gramatičke (posebno tvorbene) posebnosti jezika izvornika¹⁶. Razlikujemo tri skupine prevedenica: doslovne prevedenice, djelomične prevedenice te poluprevenice.

4.2.3.1. Doslovne prevedenice

Sesar i Turk (2003: 327) za doslovne prevedenice koriste termin doslovni kalkovi te ih definiraju kao „oblik transfera u kojem se vjerno preslikava strani tvorbeni model, po načelu član za član, i prenosi cjelovito značenje“. Ščukanec (2011: 234) doslovne prevedenice u gradišćanskohrvatskom jeziku definira kao „riječi koje se sastoje od jednog elementa ili više njih koji su izravan prijevod njemačkog modela na gradišćanskohrvatski“. Kod ove je vrste

¹⁶ Usp. Hrvatska enciklopedija <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=29971> (26. veljače 2016.)

prevedenica bitno da se „preuzima cjelovit strani sadržaj, koji se zatim u jeziku primaocu izražava domaćim elementima“ (Muhvić-Dimanovski 1992: 139).

Imenice

Ščukanec (ibid.) donosi pregled mogućih kombinacija kod doslovnog prevođenja imenica:

1. prijedlog + imenica = imenica
2. složenica = opisni pridjev + imenica
3. složenica = posvojni pridjev + imenica
4. složenica = složenica
5. složenica = imenica + posvojni genitiv
6. složenica = imenica + prilog

Taj je pregled za potrebe ovog rada ponešto izmijenjen, a u nastavku se nalaze primjeri iz korpusa za svaku od mogućih kombinacija.

1. izvedenica: prijedlog + imenica = izvedenica: prijedlog + imenica

- Einführung = upeljanje (hrv. uvođenje)

Slijedila je nato i vrijeda akcija za **upeljanje** hrvatskih emisijov u ORF-u, za dvojezične tablice, za službeni jezik. (Novi glas, 4/2014)

2. složenica = pridjev + imenica

- Zusammenarbeit = skupno djelovanje (hrv. suradnja)

„Lipo je bilo **skupno djelovanje**, sada se veselimo slobodnomu vrimenu!”, su rekle sudionice. (Hrvatske novine, 16. 7. 2015.)

- Oberkörper = gornje tijelo (hrv. gornji dio tijela)

Gdo nosi tajice, on neka nosi top, suknju ili halju, da bi si pokrio svoju zadnjicu i **gornje tijelo!** (Hrvatske novine, 8. 7. 2011.)

- Ehrengast = časni gost (hrv. počasni gost)

Med oduševljenimi gosti su Štokavci na prvom Štokafeju smili pozdraviti i nekoliko **časnih gostov** [...]. (Hrvatske novine, 19. 8. 2011.)

3. složenica = složenica

- Teilnehmer = diozimatelj (hrv. sudionik)

Diozimatelji su izdjelali strategije, kako bi se ova bijela knjiga i u budućnosti mogla implementirati u djelovanje MEN-a i svih učlanjenih društav. (Novi glas, 2/2015)

- Minderwertigkeit = malovridnost (hrv. manja vrijednost)

Vjerovatno je razlog ovako jednostavan: Retoromanci su razumili, da njev jezik kao manjinski jezik nima posla s **malovridnošću**...(Novi glas, 1/2012)

- Zusammenleben = skupaživljenje (hrv. zajednički život)

Moramo ov fenomen zeti ozbiljno, ar mnogi ljudi išću nove oblike mirnoga **skupaživljenja**. (Hrvatske novine, 20. 6. 2014.)

4. složenica = imenica + imenica u genitivu

- Studentenvertretung = zastupanje študentov (hrv. studentsko predstavništvo)

Na webstranici vašega fakulteta morete i najti stranicu vašega **zastupanja študentov**.

5. složenica: prilog + imenica = imenica + prilog

- Rückblick = pogled najzad (hrv. osvrt)

Otvaranje izložbe i prezentacija filma „**Pogled najzad**“ dr. Günter Ungera u 18.00. (Hrvatske novine, 25. 9.2013.)

Glagoli

Prema Sesar i Turk (2003: 330) „glagoli su u jezičnom posuđivanju općenito manje zastupljeni od imenica i pridjeva i kao kalkovi se teže identificiraju. Kalkirani su glagoli često egzocentrične prefiksne složenice, tj. izrazi koji nemaju značenje koje bi proizlazilo iz skupa značenja njihovih tvorbenih jedinica, već im je značenje nešto novo. S tim su značenjem sinonimi u odnosu na nekalkirane, domaće glagole“.

Na temelju primjera koji su pronađeni u korpusu u nastavku je donesen pregled kombinacija koje su moguće kod doslovnog kalkiranja glagola:

1. složenica: prilog + glagol = složenica: prilog + glagol

- *zusammenkommen* = skupadojti (hrv. nakupiti se)

Vjerojatno se je i sada čuda ljudi presenetilo jer se je nabrala svota od blizu 6000 E, na ku svi kažu da nije moguće da je toliko pinez **skupadošlo**. (Hrvatske novine, 14. 1. 2012.)

- *zusammenwachsen* = skupazrasti (hrv. srasti)

Da su Gradišćanci po atentati **skupazrasli** i kazali već razumivanja jedan za drugoga se more tumačiti kot jedna od posljedica ovoga terora. (DDH, 8. 2. 2015.)

- *herausgeben* = vandati (hrv. izdati)

Npr. je i naš gradišćanskohrvatski velikan, Mate Meršić-Miloradić, pisao i **vandavao** svoja znanstvena djela po latinsku. (Novi glas 3/2015)

2. izvedenica: prijedlog + glagol = izvedenica: prijedlog + glagol

- *absagen* = otpovidati (hrv. otkazati)

Održali su dva jako uspješne nastupe, a treći, u New Yorku, se je nažalost morao **otpovidati** zbog hurikana „Irene“. (Hrvatske novine, 16. 9. 2011.)

Ostali dva partnerski varoši Koljnofa, Kaštela u Dalmaciji i Zaprešić blizu Zagreba, ki su na vikend takaj kanili dojtj u Koljnof, su zbog sniga **otpovidali** pohod. (DDH, 15. 2. 2015.)

- übergeben = naprikladati (hrv. prenijeti)

Roditeljem nije dost atraktivan, da bi ga **naprikdali** svojoj dci. (Hrvatske novine, 5. 6. 2015.)

3. složenica: prilog + glagol = glagol + prilog

- zurückziehen = potegnuti najzad (hrv. povući, opozvati)

Pateru Augustinu je obećao, da će mu osobno pomagati, s njim skupa držati sv. maše za školare, za dca i roditelje, ali svoje odluke prema biskupiji ne kani **potegnuti najzad**. (Hrvatske novine, 25. 4. 2014.)

- zurückschauen = pogledati najzad (hrv. osvrnuti se)

Kod takovoga životnog jubileja se jubilar mora i **pogledati najzad**. (Hrvatske novine, 3. 4. 2015.)

- weitergeben = davati dalje (hrv. prenositi)

Gradišćanskohrvatski jezik se već ne **dava dalje** od generacije do generacije. (Hrvatske novine, 5. 6. 2015.)

Participni oblici

- deutschsprechend = nimškogovoreći (hrv. onaj koji govori njemački)

Koliko se znam spomenut, je igrala jedna **nimškogovoreća** gospa pri sv. maši i to takove jačke, ke su imale na nimškom i hrvatskom jeziku istu melodiju, tako da su mogli i **nimškogovoreći** vjerniki jačiti. (Hrvatske novine, 25. 4. 2014.)

- kommend = dođući (hrv. nadolazeći)

Dođući petak ćedu se sa svojim bendom „Tandem“ naticati u prvom pretkolu za kvalifikaciju za Eurosong. (DDH, 15. 2. 2015.)

Pridjevi

- langweilig = dugočasan (hrv. dosadan)

Pogledao sam si te prinose, i moram iskreno reći, da sam se bojao, da će ta posao biti **dugočasan**, ali bilo je ravno ubrnuto. (Novi glas, 1/2012)

- beliebt = obljubljen (hrv. omiljen)

Danas je ov liker **obljubljen** suvenir. (Hrvatske novine, 4. 7. 2014.)

Obljubljeni lokal u sredini sela je za mnoge pohodnike bila veža, dnevna soba, a ponekad još i soba za spavanje. (DDH, 22. 2. 2015.)

Prilozi

- außerdem = izvan toga / zvana toga (hrv. osim toga)

Izvan toga se je naš razgovorni jezik razlikovao od ovih drugih. (Hrvatske novine, 25. 4. 2014.)

Zvana toga neka žena ne nosi ništ uskoga uz leggingse, ako kani izgledati atraktivno. (Hrvatske novine, 8. 7. 2011.)

- diesmal = ovput (hrv. ovog puta)

Novi mandat su dobili u Uzlopu, ali zato su ga zgubili u Štikapronu, kade **ovput** već nisu kandidirali. (Hrvatske novine, 11. 10. 2012.)

Za koga ćete Vi **ovput** držati palce? (DDH, 22. 2. 2015.)

- vor kurzem = pred kratkim (hrv. nedavno)

Pred kratkim se ansambl vrnuo iz Zagreba, kade je suradjivao pri 45. Međunarodnoj smotri folklor. (Hrvatske novine, 14. 8. 2011.)

- vor allem = pred svim (hrv. ponajprije)

Pred svim pred gradnjom zaobilaznice su putnici rado pohadjali klimpuške krčme, a jedno potvrđuju svi skupa. (DDH, 22. 2. 2015.)

Prijedlozi

- anstelle/anstatt = namjesto (hrv. umjesto)

Onda je počeo producirati bezalkoholnu varijantu, **namjesto** vina dodao je soda-vodu i cukor. (Hrvatske novine, 11. 9. 2013.)

- außer = zvana (hrv. osim)

Misec je vjeran pratilac Zemlje. **Zvana** Sunca je on najsajajnije nebesko tijelo. (Hrvatske novine, 26. 9. 2014.)

Vežnici

- anstatt dass = namjesto da (hrv. umjesto da)

Namjesto da subotu gledamo plitke emisije na televiziji, bi mogli ponazivati prijatelje ili rođjake, da se malo raspominamo. (Hrvatske novine, 17. 1. 2013.)

4.2.3.2. Djelomične prevedenice

Kod djelomičnih prevedenica „jedan se tvorbeni element prenosi vjerno, a drugi slobodno“ (Sesar i Turk 2003: 331). Za razliku od doslovnih prevedenica u djelomičnih prevedenica prijevod nije precizan. Djelomične prevedenice nastaju na način „da odstupaju od stranojezičnog modela tvorbeno (tvorbenim tipom ili redoslijedom tvorbenih jedinica) ili semantički (nepotpunim prijenosom svakog elementa značenja), a mogu odstupati istodobno i tvorbeno i semantički“ (Turk 2013: 230). Muhvić-Dimanovski (1992: 141) ističe da su za ovaj tip prevedenica karakteristični sljedeći elementi: „1. složenica-model daje novom izrazu u jeziku koji posuđuje samo opću sugestiju za reprodukciju; 2. reprodukcija elemenata modela samo je djelomična; 3. jedan od elemenata je prenesen doslovno, a drugi slobodno; 4. novostvoreni oblik je netočna, odnosno neprecizna reprodukcija stranog uzora“.

- augenscheinlich = očividuće (hrv. očigledno, očito)

Očividuće je, da se je odnos Andreea i Aleksandre Benčić s odgovornima u Zemaljskom školskom savjetu u minulom ljetu morao dramatično počemeriti. (Hrvatske novine, 6. 9. 2012.)

4.2.3.3. Poluprevedenice

Poluprevedenice su „leksičke jedinice u kojima se jedan dio izraza preuzima u originalnom obliku, a drugi se dio najčešće doslovno prevodi“ (Sesar i Turk 2003: 332), odnosno „vrsta posuđenica koje nastaju transferom jednog i reprodukcijom drugog elementa nekog stranog izraza“ (Turk 2013: 246). Poluprevedenice u korpusu su se pojavile kao:

1. Dvočlani izrazi u kojima je na prvome mjestu adaptirani strani element, a na drugome domaći element:

- Kontonummer = konto broj (hrv. broj računa)

Pod geslom Fran Grandić Austrija „Pomoć direktna“ se more uplatiti na **konto broj**: Iban: AT97 3302 7000 0230 5100; Bic: RLBBAT2E027. (Hrvatske novine, 9. 8. 2014.)

2. Dvočlani izrazi u kojima je na prvome mjestu domaći element, a na drugome adaptirani strani element (usp. Ščukanec 2011: 237):

- Bitterorange = gorka orandža (hrv. gorka naranča)

Paziti moramo osobito pri kupovanju **gorke orandže**, citrone i bergamota. (Hrvatske novine, 20. 1. 2011.)

- Taschenlampe = žepna lampa (hrv. džepna svjetiljka)

Zvana toga sliši u auto na put **žepna lampa**, a u zimi i deka od vune. (Hrvatske novine, 30. 6. 2011.)

3. Višečlani izrazi u kojima se javlja prijedložna konstrukcija (usp. Ščukanec 2011: 237):

- Orangensaft = sok od orandže (hrv. sok od naranče)

Ako je lazno, se pomeću biškote, umočene u **sok od orandže**. (Hrvatske novine, 27. 1. 2011.)

- Milchprodukt = produkt od mlika (hrv. mliječni proizvod)

Većina **produktov od mlika** bi trebala biti skoro prez masti, na priliku mliko, jogurt, sir i deserti na bazi mlika (recimo puding ili sladoled). (Hrvatske novine, 28. 3. 2014.)

4.2.4. Ekvivalentne objasnidbenice

U gradišćanskohrvatskim novinskim tekstovima često se uz gradišćanskohrvatsku riječ u zagradi pojavljuje njemački ekvivalent. Ščukanec (2011: 238) za takvu pojavu uvodi termin „ekvivalentna objasnidbenica“. Ščukanec ističe da „njemački pojam nalazimo uz one gradišćanskohrvatske riječi koje su manje ustaljene, odnosno koje su manje poznate od njihove njemačke inačice“ te da nije riječ o „posuđivanju ni prilagođavanju, već o njemačkome prijevodu gradišćanskohrvatskog pojma“ (ibid.).

U nastavku se nalazi nekoliko primjera ekvivalentnih objasnidbenica iz korpusa:

Korišćenje **lukotiskov (Zwiebeldrucke)** u njegovi djeli na ručno izdjelanom papiru izvodio je o japanske likovne umjetnosti, u koj su stoljeća dugo stvarali mogućnost da bi „prirodu“ na visokom umjetničkom nivou integrirali, a ne otlikali... (Hrvatske novine, 12. 11. 2015.)

Ako ste interesirani za rad na sveučilištu, najbolje je informirati se kod **studentskog predstavništva (Studienvertretung, ÖH)** vašeg studija. (Novi glas, 3/2014)

Vidio sam naime da je raspisano mjesto za **“študentskoga suradnika” (studentische Hilfskraft)**... (Novi glas, 3/2014)

Internet kao medijum ki uokviruje cijel svit, nije samo revolucionirao **izvještavanje (Berichterstattung)**, nego i **prijenos informacijov (Nachrichtenübertragung)**. (Novi glas, 1/2015)

Pokidob svoja **dugovanja (Waren)** nisu prodavali samo u bližoj nego i u daljnoj okolici (i u inozemstvu), im je bilo važno, da znaju svenek, ča se tako događa u Europi, osebito uzduž **trgovačkih cestov (Handelswege)**. (Novi glas, 1/2015)

Radio i televizija su nastali mediji za **informativno novinarstvo (informativer Journalismus)**, jer se informacije širaju na ljutom i kratkom putu. (Novi glas, 1/2015)

Zato kad je poduzeće jedan od **tržišnih liderov (Marktführer)** na polju smartphonov, se je i modna industrija (i neke druge industrije kao muzična, filmska, itd.) po tom redila. (Novi glas, 1/2015)

Škukanec (2011: 239) navodi dva podtipa ekvivalentnih objasnidbenica: definicijske objasnidbenice, koje „nalazimo u onim primjerima gdje je u rečenici na gradišćanskohrvatskom objašnjen pojam, a u zagradama se nalazi njemački termin“, te prilagođene objasnidbenice kod kojih „u zagradama ne nalazimo njemački ekvivalent, već uz hrvatski termin stoji prilagođena posuđenica“.

Definicijske objasnidbenice

Zemaljski poglavar Gradišća je predložio, da se kaznu **ljudi, ki nimaju volju da se integriraju (Integrationsunwillige)**. (Novi glas, 1/2015)

Ako činovnik odgovori po nimšku i ako – prem izražene želje, da kaniš hasnovati hrvatski službeni jezik – ostaje na nimškom, onda zakon jasno definira, da je **kršeno tvoje pravo, da se tvoj stav sluša (Verletzung des rechtlichen Gehörs)**. (Novi glas, 3/2013)

Prilagođene objasnidbenice

Važno je da pročitaš **oglas za posao (inzerat)** i da se dobro informiraš o poduzeću. (Novi glas, 4/2014)

4.3. Prebacivanje koda

Prebacivanje koda (eng. code-switching) čest je fenomen u višejezičnim društvima, a definira se kao pojava u kojoj se unutar jedne rečenice usporedno pojavljuju dva ili više jezika (usp. Riehl 2009: 20). Često se raspravljalo o tome trebaju li se prebacivanjem koda smatrati samo oni slučajevi u kojima se o prebacuju cijele fraze i dijelovi rečenice, ili prebacivanjem koda možemo nazvati i one slučajeve u kojima se pojavljuje samo jedna riječ (usp. Riehl 2009: 21). Ščukanec (2011: 242) prebacivanjem koda smatra primjere u kojima se uzastopno pojavljuju dvije ili više riječi, dok pojedinačne riječi naziva ad-hoc posuđenicama. U ovom se radu također slijedi ta podjela.

Ad-hoc posuđenice u istraženom se korpusu (novine i časopisi) većinom pojavljuju u navodnim znacima, što prema Ščukanec (2011: 242) ukazuje na to da ih govornici u tim primjerima svjesno upotrebljavaju. Riječi u ortografskom i morfonološkom smislu većinom zadržavaju oblik njemačkog modela. Neki od primjera ad-hoc posuđenica navedeni su u nastavku:

Mislim, to je bilo u zadnjoj „**Klasse**“ u HAK-u. U **Geschichteunterricht** smo čuli malo o „**Volksgruppen**“ u Austriji i atentati u Borti. (Novi glas, 3/2015)

Sam učio gramatiku polako i „**ausgiebig**“ i to je bila dobra „**Grundlage**“ za gradišćanskohrvatski. (Novi glas, 3/2015)

Svaki „**Teilnehmer**“ ima drugu motivaciju. (Novi glas, 3/2015)

Kad imam probleme nešto razumiti, je „**Erklärung**“ isto po hrvatsku. (Novi glas, 3/2015)

Čuvarnica i škola nisu vlast, zbog toga ne valja službeni jezik, ovde imaš posebne zakone o čuvarnica i o školstvu. Općinski ured nije vlast, ali ured, dakle „**Dienststelle**“. (Novi glas, 2/2013)

I uz to je svenek i dobroga jila i naravno pila, i Hrvatski centar preuredjuje se u veliki „**Wohnzimmer**“ – dnevni boravak. (Novi glas, 2/2013)

5. Utjecaj njemačkog jezika na sintaktičkoj razini

U ovom će poglavlju biti prikazan utjecaj njemačkog jezika na gradišćanskohrvatski na sintaktičkoj razini. Filipović (1986: 186) ističe da se u neposrednom posuđivanju osim leksičkih elemenata u jezik primalac mogu prenositi i gramatičke strukture, „odnosno da gramatičke strukture jezika davaoca mogu djelovati na sintaktičku normu jezika primaoca“, no većina se autora slaže da je utjecaj na sintaktičkoj razini u usporedbi s utjecajem na leksičkoj razini tek neznatan (usp. Turk 2013: 288). Ščukanec (2011: 199–207) naglašava da se utjecaj njemačkog jezika na sintaktičkoj razini najbolje očituje kroz ekstenzivnu upotrebu zarez, upotrebu *ali* kao veznika i čestice, sintaktičke kalkove, upotrebu pasiva i participa te preuzimanje njemačke rekcije glagola.

5.1. Ekstenzivna upotreba zarez

Ekstenzivna upotreba zarez u gradišćanskohrvatskom jeziku najbolje je vidljiva na primjeru zavisnosloženih rečenica. Dok se u hrvatskom standardnom jeziku zarez upotrebljava isključivo kada su rečenice u inverziji, tj. kada zavisna surečenica prethodi glavnoj, u gradišćanskohrvatskom se jeziku po uzoru na njemački jezik zavisne surečenice uvijek zarezom odvajaju od glavne (usp. Benčić i dr. 2009: 34).

Profiji velu, da nije sve, ča se nudi u nekoj prodavaonici kot posebna ponuda, istovrimeno i povoljno po cijeni. (Hrvatske novine, 8. 12. 2012.)

Piramida zdrave hrane je plan, ki nam veli, ča bi tribali jisti svaki, da bi se zdravo hranili. Ona nam pomaže, da si očuvamo zdravlje i kondiciju. (Hrvatske novine, 28. 3. 2014.)

Šaca se, da naša galaksija ima najmanje 100 milijardi zvijezd različnih veličin, farbov i starosti. (Hrvatske novine, 12. 9. 2014.)

Ali pri kupovanju moramo paziti na kvalitet, ar su mnoga eterična ulja citrusov, ka nam nudi trgovina, iz umjetne produkcije. (Hrvatske novine, 20. 1. 2011.)

5.2. *Ali* kao veznik i čestica

Ščukanec (2011: 203) naglašava da se riječ *ali*, koja u hrvatskom standardnom jeziku prvenstveno ima funkciju suprotnog veznika, u gradišćansko-hrvatskom jeziku po uzoru na njemački jezik koristi i kao čestica, tj. intenzifikator. U primjerima koji slijede možemo uočiti da i u ovoj funkciji *ali* zadržava značenje suprotnosti.

Da životni stil veganstva **ali** ne mora biti tako egzotičan ili alternativan kot se čini, to ćedu nam pokazati Mario i Monika Radić iz Velikoga Borištofa. (DDH, 22. 2. 2015.)

Veganstvo **ali** nije samo varijanta prehrane. (DDH, 22. 2. 2015.)

Prvobitno ga je **ali** zanimao drugi smjer muzike. (DDH, 22. 2. 2015.)

Gdo **ali** sada veli, da moderna konverzacija na latinskom jeziku dandanas nije već moguća, jer fali tomu jeziku moderni vokabular, tomu morem mirno reći da se vara. (Novi glas, 3/2015)

Po mojem mišljenju **ali** nije kriv jezik, nego metoda kako se podučava. (Novi glas, 3/2015)

5.3. Sintaktički kalkovi

Sintaktičkim kalkom u ovom se slučaju smatraju svi višerječni izrazi prevedeni s njemačkog na gradišćanskohrvatski jezik, tj. gradišćanskohrvatske konstrukcije koje preslikavaju istovjetne njemačke konstrukcije.

- mit jemandem/etwas zu tun haben (hrv. imati veze s kim/čim)

Ča piramida **ima posla sa** zdravom hranom? (Hrvatske novine, 28. 3. 2014.)

- es ist die Rede von (hrv. govori se o)

Kad **je govora o** korpusu, se misli na standardiziranje, normiranje i izgradnju leksikona. (Hrvatske novine, 4. 12. 2015.)

- 45 Jahre lang (hrv. 45 godina)

U međuvrimenu živi jur **45 ljet dugo** med gradišćanskami Hrvati u Frakanavi, a stekao si je ime i zbog njegovoga zanimljivoga rukotvorstva. (DDH, 22. 2. 2015.)

- 21 Jahre alt sein (hrv. imati 21 godinu)

Moje ime je Katarina Kinda, ja **sam 21 ljeto stara** i študiram se na sveučilišću u Beču masterski studij germanistike, smjer Nimški kao stranjski ili drugi jezik. (Novi glas, 4/2014)

- im Jahr 1983 (hrv. 1983. godine)

U ljetu 1983. je Tamburica Uzlop predstavila igrokaz »Gmajnska kumedija« iz pera Joška Weindinger. (Hrvatske novine, 26. 7. 2012.)

- ins Auge fallen (hrv. upadati u oči)

Stoprv na drugi pogled **pada u oko** tablica na stanu Romana Zölssa u Frakanavi na kojoj stoji: „Djelaonica za gradnju orguljov“. (DDH, 22. 2. 2015.)

- in Urlaub fahren (hrv. putovati na odmor)

Se uopće isplati **voziti se u odmor** autom? (Hrvatske novine, 30. 6. 2011.)

- am Wochenende (hrv. vikendom)

Nije optimalno **na vikend** sve vrime uložiti u partnera i dicu. (Hrvatske novine, 17. 1. 2013.)

Na vikend, kad Mario dojde iz Beča, se ona pridruži veganstvu, dokle ostala obitelj nadalje ji meso. (DDH, 22. 2. 2015.)

• im Radio / im Fernsehen / im Internet (hrv. na radiju / na televiziji / na Internetu)
Slučajno povidaju **u radiju**, kako Ugarska načinja granicu prema Srbiji. (Novi glas, 2/2015)

Visti **u gradišćanskoj televiziji** ili **radiju** su nam bile gvišne, kad je policija došla i potribovala odstranjenje tablice. (Novi glas, 4/2014)

Te snimke su publicirali **u internetu**, kako bi cijelomu svitu pokazali, ča se događa u njevoj zemlji. (Novi glas, 1/2015)

5.4. Particip u službi atributa

U gradišćanskohrvatskom jeziku često se po uzoru na njemački jezik u službi atributa pojavljuje participna struktura koja nastaje parafraziranjem zavisnosložene (atributne) rečenice. U participnim strukturama koriste se glagolski prilog sadašnji (particip prezenta) i glagolski pridjev trpni (particip perfekta pasivni).

Kad gledamo noćno nebo, je svaka od **zmigajućih** točkic, ke vidimo, po jedna zvijezda. (Hrvatske novine, 19. 9. 2014.)

S tim formatom —Vhs-vrpce koštale su za cijele tri ure toliko, kako „super8- film“ za tri minute — je bilo moguće snimiti kompletno i **dugo durajuće** događaje, kako jubilarne priredbe tako i cijele igrokaze. (Hrvatske novine, 26. 7. 2012.)

15. februara je svečevao **u Beču rodjeni** strastveni muzičar svoj 75. rođendan. (DDH, 22. 2. 2015.)

5.5. Upotreba pasiva

Ščukanec (2011: 205) ističe da se u gradišćanskohrvatskom jeziku po uzoru na njemački jezik često koriste pasivne konstrukcije te pasivne parafraze s glagolom *dati* (njem. *lassen*). U proučenom korpusu pronađeni su sljedeći primjeri za upotrebu pasiva:

Istina je da **sam bio jako dobro primljen od svih ljudi**, početo od dice prik mladih do starijih. (Novi glas, 2/2015)

Kooperacija dvojezične privatne i nekomercijelne radiostanice AGORA s ORF-om je omogućila, da imaju Slovenci cjelodnevni radioprogram na slovenskom jeziku, **financiran od ORF-a i izdjan djelomično od ORF-suradnikov i – suradnic**. (Novi glas, 2/2015)

Za Herczeg je razlika med migranti kao „novom manjinom“ i autohtonimi manjinami kao „starom manjinom“, da su stare **akceptirane i priznate od većine**, dokle nove još svenek nisu akceptirane, a u medija prevlada agresivno izvješćavanje. (Novi glas, 1/2015)

Pred dužimi putovanji je potribno, da si **damo pregledati** auto najmanje dva tajedne pred tim. (Hrvatske novine, 30. 6. 2011.)

U prošlom ljetnom semestru poadjao sam kot jur u prethodni semestri gradišćanskohrvatske vježbe na slavistiki kod dr. Kinda-Berlaković, na jednu stran jer si to držim za dužnost kot študenat bosanskoga/hrvatskoga/srpskoga jezika u nastavničkom smjeru, a na drugu stran jer si morem ure **dati zaračunati** kao slobodan predmet ili vježbu iz didaktike. (Novi glas, 3/2015)

Letke su mogli ljuto u velikom broju **dati tiskati** i podiliti med ljude, ča je omogućilo da se nove (npr. političke) ideje ljutije proširu (tako npr. nisu samo humanisti uspješno koristili tiskarstvo za širenje svojih idejov i naukov, nego i Martin Luther je znao dobro hasnovati prednosti tiskarstva za vjersku reformaciju). (Novi glas, 1/2015)

5.6. Rekcija glagola

Njemački glagoli često su povezani s određenim prijedlogom koji uvjetuje padež imenice koja mu slijedi. Rekcija njemačkih glagola u nekim se slučajevima poklapa s rekcijom istoznačnih glagola u hrvatskom standardnom jeziku, no u većini slučajeva to nije tako (usp. Medić 2007: 98). U gradišćanskohrvatskom je jeziku čest slučaj da se preuzima rekcija glagola iz njemačkog jezika.

- sich freuen auf = veseliti se na + A (hrv. veseliti se + D)

Moremo **se veseliti na** ugodan čas. (Hrvatske novine, 17. 1. 2013.)

Ja **se** sada jur jako **veselim na** moja budućna putovanja! (Novi glas, 3/2015)

- abhängen von + D = odvisiti od + G (hrv. ovisiti o + D)

To u prvom redu **odvisi od** budžeta i kakovi tipi ste. (Novi glas, 3/2015)

A nikako ne **odvisi od** partijske politike, je li je selo dvojezično ili ne. (Hrvatske novine, 21. 7. 2012.)

- folgen + D = slijediti + D (hrv. slijediti + G)

Tamburaš najednoč ide sve brže. Je znamda vidio, da **mu slijedi** duh?

U farskom domu u Uzlopu su se uživile pri prezentaciji filma dvi ure iz jur 29 ljet minute prošlosti i fascinirano su mogli gosti **slijediti događajem** na pozornici. (Hrvatske novine, 26. 7. 2012.)

- retten vor + D = spasiti pred + I (hrv. spasiti od + G)

Nedilju, 15. julija o. lj. pokazan je ov igrokaz, ki se je iz Vhs-formata digitalizirao na danas uobičajen fajl (file), ne samo da se dobene moguće bolja kvaliteta, nego da se **spasi** stari „dokument“ **pred** propadanjem. (Hrvatske novine, 26. 7. 2012.)

6. Utjecaj hrvatskog standardnog jezika

Od samih početaka gradišćanskohrvatski jezik i književnost razvijaju se pod utjecajem hrvatskih uzora. Detaljan pregled razvoja gradišćanskohrvatskog književnog jezika donesen je u *Gramatici gradišćanskohrvatskoga jezika* (usp. Benčić i dr. 2003: 13–23). Najnoviji pokušaj velikog sistematičnog približavanja hrvatskom standardnom jeziku dogodio se po završetku Drugog svjetskog rata. Tada su se zamjenice *vas, vsa, vse* počele pisati kao *vas, sva, sve*, ekavski refleks jata kao *ije* ili *je*, završno *-l* u glagolskom pridjevu radnom zamijenjeno je s *-o*, u 3. licu množine počeli su se upotrebljavati isključivo kratki oblici, od etimološkog pravopisa prešlo se na fonološki te se prijedlog *v/va* počeo pisati kao *u* (usp. *ibid.*: 21). Pokušaji svjesnog približavanja gradišćanskohrvatskog gramatičkog sustava gramatičkom sustavu hrvatskog standardnog jezika trajali su do 60-ih godina 20. stoljeća. Otada pa do danas preuzimanje i prilagođavanje vidljivo je prvenstveno na leksičkoj razini (usp. *ibid.* 2003: 13), što će potvrditi i primjeri iz korpusa.

U korpusu se često paralelno pojavljuje više istoznačnih (gradišćansko)hrvatskih riječi, od kojih bismo sa stajališta hrvatskog standardnog jezika jednu riječ mogli proglasiti arhaizmom ili dijalektizmom, a drugu njezinom istoznačnom leksičkom zamjenom iz hrvatskog standardnog jezika:

Draga **štiteljica**, dragi **štitelj**! (Novi glas, 3/2015)

Draga **čitateljica** i dragi **čitatelj**. (Novi glas, 2/2015)

Umirovljeni stolarski meštar „tišlir“ Ferec Grandić jur duga ljeta karitativni, dobrotvorno djela u Africi, a upravo i kroz njegove pomoćne akcije je mogao ublažiti puno nevolje, je mogao školovati dicu, vraćiti bolesnike i ne na zadnje je naučio ljude takaj kako si sami moru pomoći uz npr. kopanje **gušternov**. (Hrvatske novine, 9. 8. 2014.)

Grandićeva pomoć se je u zadnji ljeti koncetrirala na jilo, na izgradnju škol i na kopanje **zdencev**. (Hrvatske novine, 9. 8. 2014.)

Sadje more biti friško, konzervirano, smrznuto ili suho, cijelo, narizano ili pirirano. (Hrvatske novine, 28. 3. 2014.)

Ostaje povrće i **voće** i sve biljne alternative kot naprimjer soja, polenta, žito, mast od kokosa, riža, kus kus ili bulgur pšenica. (DDH, 22. 2. 2015.)

Bio je **kotrig** u nekoliki zbori, a zvana toga je muzički podupirao tamburaška društva „Nostalgiju“, „Harmniju“, „Hajdenjake“ i „Tamburicu Pajngt“. (DDH, 22. 2. 2015.)

Čarlie je bio dugoljetni **član** crikvenoga zbora – podupirao društvo, kad je bilo potribno. (Novi glas, 2/2015)

Tovaruš, ki mu se prvo ruga, je tako fasciniran od odanosti **prijatelja**, da i on kani sprobirati, kako se farba. (Hrvatske novine, 3. 12. 2010.)

1982. ljeta je Gabrijel Zvonarić preuzeo **krčmu** od svojega oca ki je uz **gostilnu** peljao i trgovinu. (DDH, 22. 2. 2015.)

Također je česta pojava u korpusu paralelno korištenje prilagođenica i prevednica s njemačkog jezika i riječi iz hrvatskog standardnog jezika:

Sredinu julija sam bio **diozimatelj** na jednom seminaru u Bavarskoj. Sve skupa 25 **sudionikov** je došlo iz različitih europskih držav, kot npr. iz Njemačke, Nizozemske, Norveške i ja iz Austrije. (Novi glas, 3/2015)

Za čuda već nam pak veli stara **fotografija**, jer nam kaže ljude, dugovanja i poglede, ako **foto** i samo muči i nam nudi samo mali i kratak hipac iz prošlosti. (Hrvatske novine, 26. 7. 2012.)

7. Utjecaj engleskog jezika

U gradišćanskohrvatskim publicističkim tekstovima često se pojavljuju izrazi preuzeti iz engleskog jezika. Oslanjajući se na razliku uvedenu između prebacivanja koda i ad-hoc posuđenica, možemo zaključiti da je i u ovom slučaju riječ o ad-hoc posuđenicama. Poput ad-hoc posuđenica iz njemačkog jezika, ad-hoc posuđenice iz engleskog jezika također su ortografski i morfonološki istovjetne engleskom modelu. Za razliku od njemačkih, ove se posuđenice u korpusu (novine i časopisi) ne pojavljuju u navodnicima.

Jedan daljnji je **highlight**, da se i vi mladi zimate za Hrvatske novine, da morebit med vami sidi budući urednik ili glavni urednik ili urednica. (Novi glas, 1/2015)

Najvažniji su trendi na polju mode i **lifestyle** produktova. (Novi glas, 1/2015)

A vidimo i onde da na koncu ne govorimo engleski kot **native speakeri**. (Novi glas, 1/2015)

To znam iz iskustva i iz **feedbacka**. (Novi glas, 1/2015)

A pravi **kickoff** kampanje će biti na Diversity festivalu, ki će se ovo ljeto po prvi put održati od 18. do 16. augusta u Bautzenu, u Nimškoj. (Novi glas, 2/2015)

U nekim se primjerima neposredno uz izraz na engleskom jeziku pojavljuje i (doslovan) prijevod na (gradišćansko)hrvatski jezik:

Da, da, ali ćeš narod siliti da si nabavi internet, da Hrvatske novine samo tako čitaju? Slušaj, to je naravno jedan **worst case**, najgorji slučaj. Jedan mogući je to izlaz, ali ja sam još svenek za to, da postoji i tiskana varijanta, iako znam, da je novinarstvo jako ovisno od novih medijov. (Novi glas, 1/2015)

Leggingsi ili na hrvatskom jeziku tajice se momentano nosu uz halje i šik tunike. (Hrvatske novine, 8. 7. 2011.)

Nađeno je nekoliko primjera u kojima se uz prilagođenicu s engleskog jezika ili uz (opisni) prijevod nalazi izvorna engleska riječ koja je tada navedena u zagradama. Može se zaključiti da je i ovdje riječ o ekvivalentnim objasnidbenicama, no u ovim se primjerima uz gradišćanskohrvatski izraz u zagradi ne nalazi njemački, već engleski ekvivalent:

Nedilju, 15. julija o. lj. pokazan je ov igrokaz, ki se je iz Vhs-formata digitalizirao na danas uobičajen fajl (**file**), ne samo da se dobene moguće bolja kvaliteta, nego da se spasi stari „dokument“ pred propadanjem. (Hrvatske novine, 26. 7. 2012.)

Predati organizaciju van iz odbora (**out-source**) u ruke bivših Hakovcev nije čemerno. (Novi glas, 4/2014)

Tom prilikom su brojnoj publici predstavili i novu domaću stranicu (**homepage**), ku su sada konačno postavili u mrižu i kom se općina predstavlja i dvojezičnom stranicom u internetu. (Hrvatske novine, 25. 5. 2011.)

Pin je tajni identifikacijski broj (**personal identification number**), koga dostanemo prilikom otvaranja konta na banki. (Hrvatske novine, 15. 2. 2013.)

8. Zaključak

Ovim je radom istražen gradišćanskohrvatski jezik u medijima na temelju korpusa koji čine prilozi iz tri emisije *Dobar dan Hrvati*, članci iz osam brojeva časopisa *Novi glas* te 98 članaka s internetskog portala tjednika *Hrvatske novine*. Korpus obuhvaća razdoblje od 2010. do 2016. godine, što znači da odražava aktualno stanje u gradišćanskohrvatskom jeziku.

Prvi dio rada bavi se analizom iz perspektive hrvatske dijalektologije. Opširnije su obrađene fonološka i morfološka razina, dok su na sintaktičkoj razini istaknuta tek najvažnija obilježja. Gradišćanskohrvatski jezik u medijima pripada srednjočakavskom dijalektu s ikavsko-ekavskim refleksom jata. Bitno je napomenuti da se ekavski refleks od 50-ih godina 20. stoljeća počinje bilježiti kao *je* u kratkim, odnosno *ije* u dugim slogovima. Gradišćanskohrvatski jezik karakterizira i pojava jake vokalnosti koja se očituje vokalizacijom poluglasa u slabom položaju. Također je tipično čuvanje starih suglasničkih skupova *čr-* i *čṛ-*, *-jt-* i *-jd-* te neprovođenje sibilizacije.

Drugi se dio rada bavi analizom iz perspektive njemačko-hrvatskih jezičnih dodira. Budući da je gradišćanskohrvatski jezik više stoljeća u izravnom jezičnom dodiru s njemačkim jezikom, njemački utjecaji vidljivi su na svim jezičnim razinama. Najizraženiji je utjecaj njemačkog jezika na leksičkoj razini, stoga je on i najdetaljnije analiziran. Analizirane su fonološka i morfosintaktička adaptacija posuđenica te prebacivanje koda. Utjecaj njemačkog jezika uočen je i na sintaktičkoj razini, a najbolje se očituje kroz ekstenzivnu upotrebu zareza, upotrebu *ali* kao veznika i čestice, sintaktičke kalkove, upotrebu pasiva i participa te preuzimanje njemačke rekcije glagola. Osim njemačkog utjecaja na leksičkoj su razini prisutni utjecaj hrvatskog standardnog jezika te utjecaj engleskog jezika. Utjecaj engleskog jezika najuočljiviji je na primjeru ad-hoc posuđenica koje su ortografski i morfonološki istovjetne engleskom modelu.

Iako je gradišćanskohrvatski jezik, kao što mu i samo ime govori, vid hrvatskog jezika, postojanjem vlastite gramatike, rječnika i pravopisa osigurava mu se određen stupanj autonomije u odnosu na hrvatski standardni jezik te ga je potrebno neprestano nadograđivati i modernizirati kako bi mogao ispuniti sve potrebe suvremenog društvenog života gradišćanskohrvatske zajednice.

Današnje prilike pojačano iziskuju [...] da gradišćanski Hrvati stalno izgrađuju svoj književnojezični izraz kako bi mogao udovoljiti sve brojnijim i sve složenijim kulturnim potrebama i zahtjevima što se sve snažnije uklapaju u opće kulturne i civilizacijske potrebe i zahtjeve suvremenoga čovjeka. Pri tome se, kao i inače u kulturnojezičnoj politici, imaju na umu narodne težnje da se Hrvati u Gradišću (jednako i oni u Beču) ni jezično ni kulturno ne zatvore u sebe, tj. da se ne ograde ni od kulturnih tokova u Austriji ni od kulturnih tokova u Hrvatskoj, i da im jezik ne postane prepreka za praćenje tih tokova. Tako postupno približavanje hrvatskom književnom jeziku, i crpenje iz njega, uz zadržavanje tipičnih gradišćanskohrvatskih jezičnih posebnosti postaje sve više zajedničko sredstvo iznaddijalekatske, javne usmene komunikacije gradišćanskohrvatskih govornika, tj. gradišćanskohrvatska se jezična koine sve više ustaljuje kao standardni jezik i u pismenom i u usmenom priopćavanju. Hrvati Gradišćanci upravo u svojoj jezičnoj posebnosti, nastaloj na opisan način, gledaju zalog i svoje današnje i svoje sutrašnje opstojnosti kao nacionalne manjine u germanskom moru (Finka 1997: 78).

Sažetak

U radu se opisuje gradišćanskohrvatski jezik u medijima na temelju korpusa koji čine priloge iz emisije *Dobar dan Hrvati*, članci iz časopisa *Novi glas* te članci s internetskog portala tjednika *Hrvatske novine*. Dok je u prvom dijelu rada gradišćanskohrvatski jezik analiziran iz perspektive hrvatske dijalektologije, drugi se dio bavi analizom gradišćanskohrvatskog jezika iz perspektive dodirnog jezikoslovlja, tj. njemačko-hrvatskih jezičnih dodira. U završnom je dijelu rada prikazan utjecaj hrvatskog standardnog jezika na medijski diskurs te je ukazano na sve veću upotrebu anglizama. Na samom kraju rada nalazi se gradišćanskohrvatsko-hrvatsko-njemački rječnik manje poznatih gradišćanskohrvatskih izraza korištenih u radu.

Ključne riječi: gradišćanskohrvatski jezik, mediji, hrvatska dijalektologija, njemačko-hrvatski jezični dodiri

Summary

The paper describes Burgenland Croatian in the media on the basis of a corpus consisting of transcripts of the television broadcast *Dobar dan Hrvati*, articles from the magazine *Novi glas* and articles from the web site of the weekly newspaper *Hrvatske novine*. While in the first part of the paper Burgenland Croatian is analyzed from the point of view of Croatian dialectology, the second part of the paper analyzes Burgenland Croatian from the point of view of the contact linguistics, i.e. German-Croatian language contacts. The final part of the paper demonstrates the influence of the Croatian Standard Language on media discourse as well as an increase in the use of Anglicisms. At the very end of the paper there is a Burgenland Croatian-Croatian-German dictionary which contains less familiar expressions that are used in the paper.

Keywords: Burgenland Croatian, media, Croatian dialectology, German-Croatian language contacts

Rječnik¹⁷

A

ada *adv*, dakle * also

akceptirati *impf*, prihvatiti * akzeptieren

ar *konj*, jer * denn

august *m*, kolovoz *m* * August *m*

B

beteg *m*, bolest *f* * Krankheit *f*

betežnik *m*, bolesnik *m* * Kranke *m*

biškota *f*, piškota *f* * Biskotte *f*

C

citrona *f*, limun *m* * Zitrone *f*

cukor *m*, šećer *m* * Zucker *m*

Č

črip *m*, krhotina *f* * Schrebe *f*

črivo *n*, crijevo *n* * Darm *m*

črljen *adj*, crven * rot

črn *adj*, crn * schwarz

čuda *adv*, mnogo, puno * viel

čuvarnica *f*, dječji vrtić *m* * Kindergarten *m*

Ć

ćut *f*, osjećaj *m* * Gefühl *n*

D

diozimatelj *m*, sudionik *m* * Teilnehmer *m*

djelaonica *f*, radionica *f* * Werkstatt *f*

djelo *n*, djelo *n*, rad *m* * Werk *n*, Arbeit *f*

¹⁷ Rječnik je izrađen prema *Gradišćanskohrvatsko-hrvatsko-nimškom rječniku* (1991).

dugočasan *adj*, dosadan * langweilig

durati *impf*, trajati * dauern

F

fara *f*, župa *f** Pfarre *f*

farba *f*, boja *f* * Farbe *f*

farbati *impf*, bojati * färben

figa *f*, smokva *f** Feige *f*

floša *f*, boca *f** Flasche *f*

frita *f*, uštipak *m* * Krapfen *m*

frtalj *m*, četvrt *f** Viertel *n*

furma *f*, kalup *m* * Form *f*

G

ganjka *f*, zagonetka *f** Rätsel *n*

gdo *pron*, tko * wer

groflj *m*, uštipak *m* * Krapfen *m*

H

hasnovati *impf*, upotrijebiti, primijeniti * benutzen, gebrauchen

hurikan *m*, uragan *m* * Orkan *m*

I

igrati *impf*, svirati * spielen

inzerat *m*, oglas *m* * Insert *n*

izdurati *pf*, podnijeti, izdržati * ertragen, aushalten

J

jačiti *impf*, pjevati * singen

jačka *f*, pjesma *f* * Lied *n*

jednoč *adv*, jednom * einmal

jiliš *m*, jelo *n* * Speise *f*

jubilar *m*, slavljenik *m* * Jubilar *m*

jupa *f*, ogrtač *m* * Joppe *f*

jur *adv*, već * schon

K

kača *f*, zmija *f* * Schlange *f*

kade *adv*, gdje * wo

kafe *m*, kava *f* * Kaffee *m*

kafecak *adj*, smeđ, kestenjast * braun

kazati *impf*, pokazivati * zeigen

kiritof *m*, crkveni god *m* * Kirtag *m*

kloštar *m*, samostan *m* * Kloster *n*

koč-toč *adv*, povremeno * manchmal

košćica *f*, gležanj *m* * Knöchel *m*

kot *adv*, kao * wie

kšeft *m*, posao *m* * Geschäft *n*

kusić *m*, komad *m* * Stück *n*

kuševati (se) *impf*, ljubiti (se) * (sich) küssen

kušnuti (se) *pf*, poljubiti (se) * (sich) küssen

kverulant *m*, svadljivac *m* * Querulant *m*

L

lajblj(in) *m*, prsluk *m* * Leibchen *n*

loza *f*, šuma *f* * Wald *m*

LJ

ljeto *n*, godina *f* * Jahr *n*

ljubiti *impf*, voljeti * lieben

M

maša *f*, misa *f* * Messe *f*

med *prep* (A, I), među (I), između (G) * zwischen, unter

medikament *m*, lijek *m* * Medikament *n*

meštar *m*, majstor *m* * Meister *m*

miriti se *impf*, mjeriti se * sich messen

mladina *f*, mladež *f* * Jugend *f*

moljati *impf*, slikati, crtati * malen, zeichnen

moždjani *m pl*, mozak *m* * Gehirn *n*

muka *f*, brašno *n* * Mehl *n*

mustar *m*, uzorak *m* * Muster *n*

N

namjesto *prep* (G), umjesto (G) * statt, anstatt, anstelle

naprikdati *pf*, predati * übergeben

nobel *adj*, otmjen * nobel

notirati *impf/pf*, bilježiti, zabilježiti * notieren

O

obločić *m*, prozorčić *m*, otvor *m* * Fensterchen *n*, Luke *f*

obljubljen *adj*, omiljen * beliebt

očividuće *adv*, očito * augenscheinlich

ofriškavati *impf*, osvježavati * erfrischen

ognjogasni *adj*, vatrogasni * Feuerwehr-

oktobar *m*, listopad *m* * Oktober *m*

orandža *f*, naranča *f* * Orange *f*

otpovidati *impf/pf*, otkazati * absagen

ovput *adv*, ovoga puta * diesmal

P

paradajz *m*, rajčica *f* * Tomate *f*, Paradeiser *m*

počemeriti se *pf*, pogoršati se, pokvariti se * sich verschlechtern, sich verschlimmern

pohodnik *m*, posjetitelj *m* * Besucher *m*

pokidob *konj*, jer, budući da * weil, da

pollašćina *f*, olakšanje *n* * Linderung *f*

položiti *pf*, zauzeti mjesto * belegen

pominati se *impf*, razgovarati * sprechen, sich unterhalten

pratež *f*, odjeća *f* * Kleidung *f*

pravati *impf*, trebati * brauchen

prebaviti *pf*, provesti * verbringen

prem *prep* (G), usprkos (D), unatoč (D) * trotz

prisporiti *pf*, usporediti * vergleichen
prišporiti *pf*, uštedjeti * einsparen, ersparen
prlje *adv*, prije, ranije * zuvor, davor, früher, eher
probirati *impf/pf*, probati, isprobati * probieren

R

rivati *impf*, gurati * schieben
rizati *impf*, rezati * schneiden

S

skupadojti *pf*, nakupiti se * zusammenkommen
skupazrasti *pf*, srasti * zusammenwachsen
skupaživljenje *n*, zajednički život *m* * Zusammenleben *n*
slišiti *impf*, pripadati * gehören
stoprv *adv*, tek * erst
supa *f*, juha *f* * Suppe *f*
svečevati *impf*, slaviti * feiern
svenek *adv*, uvijek, u svako doba * stets, jederzeit
svetačan *adj*, svečan * feierlich

Š

šacati *impf*, procjenjivati * abschätzen
šikan *adv*, spretan * geschickt
škur *adj*, taman * dunkel
šoljin *m*, cipela *f* * Schuh *m*
šparati *impf*, štedjeti * sparen
štacija *f*, postaja *f* * Station *f*
štitelj *m*, čitatelj * Leser *m*
študium *m*, studij *m* * Studium *n*

T

takaj *adv*, također * auch, ebenfalls
tancati *impf*, plesati * tanzen
tankati *impf*, puniti, tankirat * tanken

tovaruš *m*, prijatelj *m* * Freund *m*

U

ugorak *m*, krastavac *m* * Gurke *f*

ura *f*, sat *m* * Stunde *f*

V

vandati *pf*, izdati * herausgeben

varoš *m*, grad *m* * Stadt *f*

veža *f*, kuhinja *f* * Küche *f*

vlašći *adj*, vlastit * eigen

vojak *m*, vojnik *m* * Soldat *m*

vrijeda *adv*, odmah * gleich

Z

zač *adv*, zašto * warum

zadnjica *f*, stražnjica *f* * Hintern *m*, Gesäß *n*

zapametiti *pf*, zapamtiti * sich merken

znamda *adv*, možda * vielleicht

zvana *prep* (G), osim (G) * außer

zvećega *adv*, uglavnom * meistens

Ž

žitak *m*, život *m* * Leben *n*

Literatura

Filipović, Rudolf. 1986. *Teorija jezika u kontaktu*. Školska knjiga. Zagreb.

Finka, Božidar. 1997. Na gradišćanskohrvatskim jezičnim stazama. *Suvremena lingvistika* 43/44. 73–82.

Kinda-Berlaković, Zorka. 2011. Razvojni put književnog jezika gradišćanskih Hrvata do regionalnog hrvatskog standardnog jezika. *Croatica et Slavica Iadertina*. Sveučilište u Zadru. Zadar. 377–387.

Kolenić, Ljiljana 1997. Slavonski dijalekt. *Croatica*, 45/46. 101–117.

Lisac, Josip. 2002. Glasovi srednjočakavskoga dijalekta. *Čakavska rič* 1/2. 79–90.

Lisac, Josip. 2009. *Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje*. Golden marketing-Tehnička knjiga. Zagreb.

Muhvić-Dimanovski, Vesna. 1992. Prevedenice - jedan oblik neologizama. *Rad HAZU* 446. 93–205.

Piškorec, Velimir. 2005. *Germanizmi u govorima đurđevačke Podravine*. FF press. Zagreb.

Riehl, Claudia Maria. 2009. *Sprachkontaktforschung. Eine Einführung*. Gunter Narr Verlag. Tübingen.

Sesar, Dubravka; Turk, Marija. 2003. Kalkovi njemačkog podrijetla u hrvatskome i nekim drugim slavenskim jezicima. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 29. 325–338.

Šćukanec, Aleksandra. 2011. *Njemačko-hrvatski jezični dodiri u Gradišću*. Hrvatska matica iseljenika. Zagreb.

Štebih, Barbara. 2006. Transmorfemizacija imeničkih germanizama u kajkavskome književnom jeziku. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 32. 295–310.

Štebih Golub, Barbara. 2010. *Germanizmi u kajkavskome književnom jeziku*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.

Turk, Marija. 2013. *Jezično kalkiranje u teoriji i praksi. Prilog lingvistici jezičnih dodira*. Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet sveučilišta u Rijeci. Zagreb – Rijeka.

Valentić, Mirko. 1973. Novija povijest Gradišćanskih Hrvata. *Gradišćanski Hrvati*. Ur. Črnja, Zvane; Valentić, Mirko; Benčić, Nikola. Čakavski sabor. Zagreb.

Vranješ, Božena. 1976. Novinstvo gradišćanskih Hrvata do drugog svjetskog rata. *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 8/1. 365–414.

Vranješ-Šoljan, Božena. 2005. *Gradišćanski Hrvati između tradicije i suvremenosti*. Educa. Zagreb.

Rječnici, gramatike i priručnici

Anić, Vladimir. 2003. *Rječnik hrvatskog jezika*. Novi liber. Zagreb.

Benčić, Nikola i dr. 2003. *Gramatika gradišćanskohrvatskoga jezika*. Znanstveni institut Gradišćanskih Hrvatov. Željezno.

Benčić, Nikola i dr. 2009. *Pravopis gradišćanskohrvatskoga književnoga jezika*. hkdc. Eisenstadt.

Gradišćanskohrvatsko-hrvatsko-nimški rječnik. 1991. Komisija za kulturne veze s inozemstvom R Hrvatske – Zavod za hrvatski jezik. Zagreb – Eisenstadt.

Medić, Ivo. 2007. *Kleine deutsche Grammatik*. Školska knjiga. Zagreb.

Silić, Josip; Pranjković, Ivo. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika*. Školska knjiga. Zagreb.

Skok, Petar. 1971. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Knjiga prva. A – J*. JAZU. Zagreb.

Internetski izvori

20 ljet „Dobar dan Hrvati“. <http://volksgruppenv1.orf.at/hrvati/visti/stories/98453.html>
(pristupljeno 25. veljače 2016.).

Hrvatske novine. Tajednik Gradišćanskih Hrvatov. <http://hrvatskenovine.at/o-nama>
(pristupljeno 25. veljače 2016.).

Hrvatska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Zagreb.
<http://www.enciklopedija.hr/> (pristupljeno 12. travnja 2016.).

Korpus

Novine i časopisi:

Hrvatske novine: 1. 4. 2010.; 29. 4. 2010.; 2. 5. 2010.; 9. 7. 2010.; 26. 11. 2010.; 3. 12. 2010.; 20. 1. 2011.; 27. 1. 2011.; 9. 2. 2011.; 11. 2. 2011.; 23. 2. 2011.; 29. 4. 2011.; 25. 5. 2011.; 26. 6. 2011.; 30. 6. 2011.; 8. 7. 2011.; 8. 8. 2011.; 14. 8. 2011.; 19. 8. 2011.; 16. 9. 2011.; 22. 9. 2011.; 23. 9. 2011.; 4. 12. 2011.; 14. 1. 2012.; 16. 2. 2012.; 18. 2. 2012.; 25. 2. 2012.; 2. 3. 2012.; 12. 4. 2012.; 4. 5. 2012.; 8. 6. 2012.; 15. 6. 2012.; 19. 7. 2012.; 21. 7. 2012.; 26. 7. 2012.; 23. 8. 2012.; 6. 9. 2012.; 11. 10. 2012.; 19. 10. 2012.; 8. 12. 2012.; 17. 1. 2013.; 15. 2. 2013.; 8. 3. 2013.; 26. 04. 2013.; 19. 5. 2013.; 30. 5. 2013.; 12. 7. 2013.; 19. 7. 2013.; 23. 8. 2013.; 30. 8. 2013.; 11. 9. 2013.; 20. 9. 2013.; 25. 9. 2013.; 5. 2. 2014.; 20. 3. 2014.; 28. 3. 2014.; 25. 4. 2014.; 8. 5. 2014.; 13. 6. 2014.; 20. 6. 2014.; 27. 6. 2014.; 4. 7. 2014.; 11. 7. 2014.; 24. 7. 2014.; 9. 8. 2014.; 5. 9. 2014.; 12. 9. 2014.; 18. 9. 2014.; 26. 9. 2014.; 27. 10. 2014.; 5. 12. 2014.; 24. 1. 2015.; 19. 2. 2015.; 20. 3. 2015.; 14. 5. 2015.; 22. 5. 2015.; 31. 5. 2015.; 5. 6. 2015.; 18. 6. 2015.; 23. 6. 2015.; 10. 7. 2015.; 16. 7. 2015.; 24. 7. 2015.; 27. 8. 2015.; 3. 9. 2015.; 23. 9. 2015.; 15. 10. 2015.; 12. 11. 2015.; 19. 11. 2015.; 25. 11. 2015.; 16. 12. 2015.; 27. 1. 2016.; 20. 2. 2016.; 25. 2. 2016.; 25. 3. 2016.; 31. 3. 2016.; 15. 4. 2016.; 4. 5. 2016.

Novi glas, magazin HAK-a: 1/2012; 2/2013; 3/2013; 3/2014; 4/2014; 1/2015; 2/2015; 3/2015

Televizija:

Dobar dan Hrvati: 8. 2. 2015.; 15. 2. 2015.; 22. 2. 2015.